

IV

Vida oficial da RAG

A ACADEMIA NA ACTUALIDADE

CRÓNICA DA ACADEMIA (2021)

NECROLÓXICAS:

XOSÉ RAMÓN BARREIRO FERNÁNDEZ (1936-2021) / Ramón Villares

DARÍO XOHÁN CABANA YÁÑEZ, POETA. IN MEMORIAM /
/ Xavier Senín

A ACADEMIA NA ACTUALIDADE (ANO 2021)

A Comisión Executiva da Real Academia Galega actúa por delegación do Pleno e encárgase de exercer o goberno da institución. Até o 26 de marzo de 2021 estivo constituída polos seguintes membros:

- Presidente: D. Víctor Fernández Freixanes
- Secretario: D. Xosé Henrique Monteagudo Romero
- Vicesecretario: D. Andrés Torres Queiruga
- Arquiteira-Bibliotecaria: D.ª Fina Casalderrey
- Tesoureira: D.ª Marilar Aleixandre

O 24 de abril de 2021 celebrouse o pleno extraordinario de elección da nova presidencia. A partir desa data, a composición da Comisión Executiva foi a seguinte:

- Presidente: D. Víctor Fernández Freixanes
- Secretaria: D.ª Margarita Ledo Andión
- Vicesecretario: D. Henrique Monteagudo
- Arquiteira-Bibliotecaria: D.ª Marilar Aleixandre
- Tesoureira: D.ª Fina Casalderrey

Relación dos actuais membros numerarios:

1. Excmo. Sr. D. Andrés Torres Queiruga. Ingreso: 20 de xuño de 1980.
2. Excmo. Sr. D. Manuel González González. Ingreso: 7 de febreiro de 1992.
3. Excmo. Sr. D. Salvador García-Bodaño Zunzunegui.
Ingreso: 25 de novembro de 1992.
4. Excmo. Sr. D. Xesús Alonso Montero. Ingreso: 30 de outubro de 1993.
5. Excmo. Sr. D. Xesús Ferro Ruibal. Ingreso: 4 de maio de 1996.
6. Excmo. Sr. D. Xosé Ramón Barreiro Fernández. Ingreso: 14 de febreiro de 1997. *Faleceu o 17 de marzo de 2021.*
7. Excmo. Sr. D. Antón Santamarina Fernández.
Ingreso: 24 de outubro de 1998.
8. Excmo. Sr. D. Ramón Lorenzo Vázquez. Ingreso: 7 de maio de 1999.
9. Excmo. Sr. D. Francisco Fernández Rei. Ingreso: 25 de setembro de 1999.
10. Excmo. Sr. D. Francisco Díaz-Fierros Viqueira.
Ingreso: 28 de setembro de 2002.
11. Excma. Sra. D.ª Rosario Álvarez Blanco. Ingreso: 6 de xuño de 2003.

12. Excmo. Sr. D. Víctor Fernández Freixanes. Ingreso: 27 de febreiro de 2004.
13. Excmo. Sr. D. Xosé Luís Axeitos Agrelo. Ingreso: 30 de outubro de 2004.
14. Excmo. Sr. D. Euloxio Rodríguez Ruibal. Ingreso: 24 de marzo de 2006.
15. Excmo. Sr. D. Darío Xohán Cabana Yanes. Ingreso: 22 de abril de 2006.
Faleceu o 17 de novembro de 2021.
16. Excmo. Sr. D. Ramón Villares Paz. Ingreso: 24 de novembro de 2006.
17. Excma. Sra. D.ª Margarita Ledo Andión. Ingreso: 7 de febreiro de 2009.
18. Excmo. Sr. D. Manuel Rivas Barrós. Ingreso: 12 de decembro de 2009.
19. Excmo. Sr. D. Bernardino Graña Villar. Ingreso: 12 de xuño de 2010.
20. Excmo. Sr. D. Xosé Henrique Monteagudo Romero.
Ingreso: 25 de febreiro de 2012.
21. Excmo. Sr. D. Xosé Luís Regueira Fernández. Ingreso: 2 de xuño de 2012.
22. Excmo. Sr. D. Pegerto Saavedra Fernández.
Ingreso: 14 de setembro de 2013.
23. Excma. Sra. D.ª Fina Casalderrey Fraga. Ingreso: 22 de novembro de 2013.
24. Excma. Sra. D.ª Marilar Aleixandre. Ingreso: 14 de xaneiro de 2017.
25. Excma. Sra. D.ª M.ª Xesús Pato Díaz. Ingreso: 23 de setembro de 2017.
26. Excma. Sra. D.ª Ana Romaní. Ingreso: 6 de abril de 2019.
27. Excma. Sra. D.ª Ana Isabel Boullón Agrelo.
Ingreso: 11 de decembro de 2021.
28. Ilma. Sra. D.ª María Dolores Sánchez Palomino.
Electa: 17 de novembro de 2020.
29. Ilmo. Sr. D. Lourenzo Fernández Prieto. Electo: 26 de marzo de 2021.
30. Ilmo. Sr. D. Gonzalo Navaza Blanco. Electo: 23 de outubro de 2021.

Relación dos actuais membros de honra:

1. Excmo. Sr. D. John Rutherford. Ingreso: 4 de outubro de 2008.
2. Excmo. Sr. D. Carlos Alberto Zubillaga Barrera.
Ingreso: 21 de abril de 2012.
3. Excmo. Sr. D. Arcadio López-Casanova. Ingreso: 9 de novembro de 2013.
4. Excma. Sra. D.ª Nélida Piñon. Ingreso: 27 de setembro de 2014.
5. Excmo. Sr. D. Basilio Losada Castro. Ingreso: 3 de outubro de 2015.
6. Excma. Sra. D.ª Marina Mayoral. Ingreso: 2 de decembro de 2017.
7. Excma. Sra. D.ª María Rosa Lojo. Electa: 21 de decembro de 2019.

Relación dos actuais membros correspondentes por orde de ingreso:

1. Ilmo. Sr. D. José Luis Varela Iglesias. Ingreso: 26 de marzo de 1950.
2. Ilmo. Sr. D. José Ignacio Carro Otero. Ingreso: 22 de outubro de 1967.
Faleceu o 10 de maio de 2021.

3. Ilmo. Sr. D. Xosé Manuel González Reboredo.
Ingreso: 30 de xaneiro de 1972.
4. Ilmo. Sr. D. Francisco Xavier Carro Rosende.
Ingreso: 17 de novembro de 2001.
5. Ilmo. Sr. D. Fernando López-Acuña López.
Ingreso: 17 de novembro de 2001.
6. Ilmo. Sr. D. Ivo Castro. Ingreso: 9 de febreiro de 2002.
7. Ilmo. Sr. D. Dieter Kremer. Ingreso: 9 de febreiro de 2002.
8. Ilma. Sra. D.ª Teresa Barro Muñoz-Ortiz. Ingreso: 22 de xuño de 2002.
9. Ilmo. Sr. D. Xosé María Lema Suárez. Ingreso: 22 de xuño de 2002.
10. Ilmo. Sr. D. Xulio Ríos. Ingreso: 22 de xuño de 2002.
11. Ilmo. Sr. D. Luís Daviña Facal. Ingreso: 28 de setembro de 2002.
12. Ilmo. Sr. D. Johannes Kabatek. Ingreso: 28 de setembro de 2002.
13. Ilmo. Sr. D. Xoán Babarro González. Ingreso: 14 de decembro de 2002.
14. Ilmo. Sr. D. Xoán Bernárdez Vilar. Ingreso: 22 de febreiro de 2003.
15. Ilmo. Sr. D. Francisco Calo Lourido. Ingreso: 22 de febreiro de 2003.
16. Ilmo. Sr. D. Augusto Pérez Alberti. Ingreso: 7 de febreiro de 2004.
17. Ilmo. Sr. D. Xosé Xove Ferreiro. Ingreso: 7 de febreiro de 2004.
18. Ilmo. Sr. D. Modesto Aníbal Rodríguez Neira.
Ingreso: 27 de marzo de 2004.
19. Ilmo. Sr. D. Francisco Antonio Cidrás Escáneo.
Ingreso: 27 de marzo de 2004.
20. Ilmo. Sr. D. Ernesto Xosé González Seoane. Ingreso: 27 de marzo de 2004.
21. Ilmo. Sr. D. Domingo Frades Gaspar. Ingreso: 27 de marzo de 2004.
22. Ilmo. Sr. D. Felipe Lubián Lubián. Ingreso: 9 de outubro de 2004.
23. Ilmo. Sr. D. Héctor Manuel Silveiro Fernández.
Ingreso: 9 de outubro de 2004.
24. Ilmo. Sr. D. Carlos Xesús Varela Aenlle. Ingreso: 9 de outubro de 2004.
25. Ilmo. Sr. D. Manuel Caamaño Suárez. Ingreso: 18 de decembro de 2004.
26. Ilmo. Sr. D. Jorge Arbeleche. Ingreso: 20 de setembro de 2005.
27. Ilmo. Sr. D. Craig Patterson. Ingreso: 13 de xaneiro de 2007.
28. Ilmo. Sr. D. Luís Manuel García Mañá. Ingreso: 28 de abril de 2007.
29. Ilmo. Sr. D. Farruco Sesto Novas. Ingreso: 15 de xaneiro de 2011.
30. Ilma. Sra. D.ª Débora Campos Vázquez. Ingreso: 25 de marzo de 2011.
31. Ilmo. Sr. D. Xosé Henrique Costas González.
Ingreso: 21 de xaneiro de 2012.
32. Ilmo. Sr. D. Antón Palacio Sánchez. Ingreso: 21 de xaneiro de 2012.
33. Ilmo. Sr. D. Francisco Cerviño González. Ingreso: 30 de marzo de 2012.
34. Ilma. Sra. D.ª Alba Nogueira López. Ingreso: 30 de marzo de 2012.

35. Ilmo. Sr. D. Xavier Vence Deza. Ingreso: 22 de xuño de 2012.
36. Ilma. Sra. D.ª Olivia Rodríguez González. Ingreso: 22 de xuño de 2012.
37. Ilmo. Sr. D. Fernando Ramallo Fernández. Ingreso: 22 de xuño de 2012.
38. Ilmo. Sr. D. José Manuel González Herrán. Ingreso: 22 de xuño de 2012.
39. Ilma. Sra. D.ª Luz Méndez Fernández. Ingreso: 22 de xuño de 2012.
40. Ilma. Sra. D.ª María Goretti Sanmartín Rei. Ingreso: 22 de xuño de 2012.
41. Ilmo. Sr. D. Xosé Antón Fraga Vázquez. Ingreso: 18 de xaneiro de 2013.
42. Ilmo. Sr. D. Clodio González Pérez. Ingreso: 5 de novembro de 2016.
43. Ilmo. Sr. D. Jorge Mira Pérez. Ingreso: 16 de decembro de 2016.
44. Ilmo. Sr. D. Carlos Xabier Rodríguez Brandeiro.
Ingreso: 16 de decembro de 2016.
45. Ilmo. Sr. D. Takekazu Asaka. Ingreso: 17 de xuño de 2017.
46. Ilmo. Sr. D. Marcos Bagno. Ingreso: 17 de xuño de 2017.
47. Ilma. Sra. D.ª Olga Castro. Ingreso: 17 de xuño de 2017.
48. Ilma. Sra. D.ª Helena González Fernández. Ingreso: 17 de xuño de 2017.
49. Ilma. Sra. D.ª Kirsty Hooper. Ingreso: 17 de xuño de 2017.
50. Ilma. Sra. D.ª Helena Villar Janeiro. Ingreso: 17 de xuño de 2017.
51. Ilma. Sra. D.ª Helena Zernova. Ingreso: 17 de xuño de 2017.
52. Ilma. Sra. D.ª Carme Pazos Balado. Ingreso: 17 de marzo de 2018.
53. Ilmo. Sr. D. Afonso Vázquez Monxardín. Ingreso: 26 de outubro de 2018.
54. Ilma. Sra. D.ª Mercedes Queixas Zas. Ingreso: 14 de decembro de 2018.
55. Ilmo. Sr. D. Xavier Senín Fernández. Ingreso: 3 de outubro de 2020.
56. Ilmo. Sr. D. Ramón Nicolás Rodríguez. Ingreso: 23 de outubro de 2021.
57. Ilma. Sra. D.ª Celia Pereira Porto. Ingreso: 23 de outubro de 2021.

CRÓNICA DA ACADEMIA (ANO 2021)

XUNTAS ACADÉMICAS

O Pleno da Real Academia Galega reuniuse en Xunta ordinaria e extraordinaria, durante o ano 2021, nas seguintes datas:

Xuntas ordinarias:

- 26 de marzo de 2021
- 3 de xullo de 2021
- 23 de outubro de 2021
- 17 de decembro de 2021

Xuntas extraordinarias:

- 24 de abril. Elección da presidencia da RAG
- 17 de maio. Día das Letras Galegas, dedicado a Xela Arias
- 11 de decembro. Ingreso de Ana I. Boullón Agrelo como académica de número.

A Comisión Executiva da Real Academia Galega reuniuse nas seguintes datas:

- 13 e 27 de xaneiro
- 23 de febreiro
- 15 e 24 de marzo
- 28 de abril
- 13 e 27 de maio
- 30 de xuño
- 7 de xullo
- 9 e 29 de setembro
- 13 de outubro
- 10 de novembro
- 3 de decembro

INGRESO DE ANA I. BOULLÓN AGRELO

Ana Boullón posa ás portas do Teatro Cine Elma tras o acto de ingreso na Academia.
Fonte: RAG

A filóloga Ana Boullón ingresou na Real Academia Galega o 11 de decembro de 2021 cun discurso de título *Todos os nomes: identidade, pobo, país*. A profesora da Universidade de Santiago de Compostela, investigadora de referencia no campo da onomástica, profundou na vertente lingüística e mais na dimensión social de

nomes, apelidos e topónimos nun acto que se desenvolveu no Teatro Cine Elma da súa localidade natal, A Pobra do Caramiñal.

Ana Boullón ocupa a cadeira que quedou vacante tras o pasamento de Xosé Luís Franco Grande, a quen lembrou na primeira parte do seu discurso. Ramón Lorenzo, encargado de darlle resposta, tivo tamén palabras de afecto para o seu amigo Franco Grande e para a nova académica, cuxa tese de doutoramento dirixiu.

DÍA DAS LETRAS GALEGAS DE 2021

A Real Academia Galega decidiu dedicar a Xela Arias o Día das Letras Galegas de 2021. O Pleno da institución acordou na sesión celebrada o 22 de decembro de 2020 homenaxear a quen foi unha das voces máis destacadas da poesía galega contemporánea. Xela Arias é autora dunha poesía singular, transgresora, sincera e comprometida e destaca tamén polo seu labor como editora e tradutora que verteu milleiros de páxinas de clásicos universais ao galego.

Por idade, Xela Arias formou parte dun grupo de poetas que renovaron a poesía a partir dos primeiros 80 en temas, estilo e forma. Pero a dela é unha desas voces singulares e inclasificables, de tal maneira que —en palabras de Ana Romaní— o seu é un nome que se pronuncia sen xeración.

A protagonista das Letras Galegas 2021 concibía a poesía como un xeito de indagar e cuestionar a orde das cousas, de describir o que se aprende a ocultar. A pescuda do eu fonda e reflexiva, a afirmación do corpo feminino, a perspectiva de xénero e a procura de novos espazos para a poesía mediante a recitación ou o diálogo coa fotografía, a música e a pintura, son algúns dos trazos destacados da súa voz como creadora, que anticipou nos anos 80 do século pasado moitos temas e características formais da poesía galega da década seguinte.

Os primeiros versos que Xela Arias publicou viñeron a lume en distintas revistas e xornais dende os primeiros anos 80. En 1986 foi finalista do premio Losada Diéguez co seu primeiro libro, *Denuncia do equilibrio*. Cunha linguaxe rupturista, o poemario anticipa liñas da poesía dos 90 e expón unha imaxinaría construída a través da incerteza, tomando a violencia e a animalidade como eixes. En 1990 saíu

do prelo *Tigres coma cabalos*, volume no que os versos e a fotografía se fusionan a través de vinte e catro poemas acompañados doutras tantas imaxes, a maioría de corpos espidos, entre eles o da propia autora. No seu terceiro poemario, *Darío a diario* (1996), dedicado ao seu fillo, abordou a maternidade dende unha ollada afastada do tratamento tradicional. En 2003 chegou o seu derradeiro libro, *Intempériome*, un chanzo máis na súa exploración para converter a desobediencia e a transgresión en palabra poética. Todos estes volumes, e mais sesenta e dous poemas publicados en revistas e obras colectivas, foron recompilados en *Xela Arias. Poesía reunida (1982-2004)* (2018), edición a cargo da profesora e crítica literaria María Xesús Nogueira.

A elección de Xela Arias como protagonista das Letras Galegas 2021 reconece igualmente a dimensión pública e comprometida da vida e da obra da autora. Prestou a súa voz en mobilizacións cívicas —coma as que se produciron tras a marea negra do *Prestige*— e tomou sempre posición a favor da lingua galega, non só como poeta. Como parte do equipo de Edicións Xerais, onde traballou dende 1980 a 1996, contribuíu ao proceso de fixación da norma do galego. Fíxoo como correctora de estilo e editora, e tamén ao iniciar nos anos 80 un labor pioneiro no mundo da tradución, un eido poucas veces recoñecido, pero que en 2021 tamén foi homenaxeado na súa figura.

Entre outros títulos, verteu ao galego dende o inglés, o italiano, o portugués ou o castelán autores e autoras como Bram Stoker (*Drácula*), Roald Dahl (*As bruxas*), Angela Carter (*Venus negra*), Gianni Rodari (*Contos ó teléfono*), Carlos Oroza (*Caballum*) ou Jorge Amado (*O Gato Gaiado e a Andoriña Señá: Unha Historia de Amor*); e formou parte dos equipos que trouxeron á nosa lingua *O Quixote* de Cervantes ou *Dublíneses* de James Joyce. A súa tradución de *Amor de Perdición* (1986) de Camilo Castelo Branco foi merecente do Premio de Tradución da Língua Portuguesa; o seu *O derradeiro dos mohicanos* (1993) de James Fenimore Cooper foi recoñecido co Premio Ramón Cabanillas de Tradución; e foi galardoada postumamente co Premio de Tradución Plácido Castro (2004) por *O Spleen de París* de Charles Baudelaire.

Nos últimos anos da súa vida, tras se licenciar en Filoloxía Hispánica e Filoloxía Galego-Portuguesa, Xela Arias foi docente nos institutos de Chapela (Redondela), Álvaro Cunqueiro e Valadares (Vigo), A Sagriña (A Guarda) e Terra de Xallas (Santa Comba), Paralaia (Moaña), Valle-Inclán (Pontevedra) e Xelmírez II (Santiago de Compostela).

17 DE MAIO DE 2021
SESIÓN EXTRAORDINARIA E PÚBLICA

O plenario extraordinario do 17 de maio celebrouse en Vigo, no Auditorio do Pazo de Congressos. A voz de Xela Arias recitando versos do seu derradeiro poemario, *Intempériome* (2003), en diálogo coa música de Fernando Abreu, Mónica de Nut e Pablo Carrera, marcou o comezo do acto central do Día das Letras Galegas. Fernando Abreu quixo recuperar este ano o proxecto que preparaba con Xela Arias cando a morte prematura a sorprendeu, baixo o título *Vencerse é cousa de se tratar*.

O presidente da Real Academia Galega, Víctor F. Freixanes, abriu a sesión na que tomaron a palabra os membros de número Ana Romaní, Marilar Aleixandre e Manuel Rivas.

O presidente da Academia reflexionou sobre a importancia da transmisión xeracional do idioma a través do exemplo da familia de Xela Arias e tivo palabras de especial recoñecemento para os seus pais, Valentín Arias (1934-2011) e Amparo Castaño, que acudiu ao pleno da RAG acompañada do fillo, os irmáns, os sobriños e outros parentes da homenaxeada.

Ana Romaní arrincou a súa intervención cos versos que Xela Arias dedicou a Rosalía de Castro, e convocou tamén a Luz Pozo Garza e Xohana Torres nun discurso titulado *Serse. A poética radical de Xela Arias*. O compromiso da escritora coa lingua en todas as súas facetas foi reivindicado nas alocucións académicas.

“*Sangue e auga*”: *a voz da muller, a furia dos escualos* é o título do discurso de Marilar Aleixandre, quen tamén se referiu ao diálogo de Xela Arias con Rosalía e ao dereito das mulleres a “*rebentar*, a crebar as marxes, a non querermos ser immaculadas nin melancólicas”. A académica profundou na identificación de Xela Arias cos animais e a súa relación coa ollada feminista, nun ronsel de “vozes alternativas que articulan a través da animalidade unha poderosa metáfora da emancipación, mais asemade o recoñecemento da vulnerabilidade compartida”.

Manuel Rivas pechou a quenda das alocucións cun discurso titulado *A muller que camiña na liña do horizonte*, no que chamou a atención sobre as coincidencias de Xela Arias e a súa coetánea catalá Maria-Mercè Marçal, quen agradeceu ao azar nos seus versos tres cousas: *Ter nacido muller / de clase baixa e nación oprimida. / E o turbio azul de ser por tres veces rebelde*. “Xela Arias asumiu as tres rebeldías, entrelazounas nunha mesma tarefa emancipadora. Mais cómpre falar dunha cuarta rebeldía. Unha soidade solidaria, unha soidade eficaz”, propuxo o académico.

Os membros da RAG posan coa familia e amizades de Xela Arias. Fonte: RAG

SIMPOSIO XELA ARIAS

O Simposio Xela Arias, organizado pola Real Academia Galega, coa colaboración da Xunta de Galicia, desenvolveuse no salón de actos da RAG os xoves 11, 18, e 25 de novembro de 2021, ás 18:00 horas. As xornadas puideron seguirse telematicamente a través da páxina web institucional. O programa que se desenvolveu foi o seguinte:

Xoves, 11 de novembro. Vida e compromiso

18:00 h Inauguración

18:15 h Relatorios. Modera: Yolanda Castaño

Darío Gil Arias. *Xela a diario, unha ollada dende o cotián*

Marga do Val. *As poetas non deben retratarse*

Ana Iglesias Álvarez. *A temeridade sálvanos de senti-la covardía*

19:50 h Darío Xohán Cabana. *Palabras para Xela Arias*

20:00 h Recital poético

Darío Gil Arias Marga do Val

Yolanda Castaño Emma Pedreira

O simposio foi inaugurado polo presidente da RAG, Víctor F. Freixanes; a académica Marilar Aleixandre, coordinadora do simposio; o secretario xeral de Política Lingüística, Valentín García, e a nai e o fillo de Xela Arias, Amparo Castaño e Darío Gil.

“Xela Arias significa un vento fresco na poesía e na creatividade galega das derradeiras décadas do século pasado e representa tamén o pulo e a creatividade

dunha xeración, especialmente importante para a renovación do discurso cultural na procura de novas formas de modernidade”, salientou Víctor F. Freixanes.

A familia agradeceu as múltiples accións impulsadas por distintas institucións e colectivos ao longo deste ano para celebrar o Día das Letras Galegas. O fillo da homenaxeada, Darío Gil, participou na xornada cunha ollada dende o cotián a unha muller que hoxe chocaría co culto ao éxito e á competición “en todo e contra todos”, e que sempre demostrou un “profundo sentido da xustiza e da liberdade, que lle facía comprometerse con todas aquelas causas que ía recoñecendo”.

A través da escrita de Xela Arias e do diálogo que estableceu con esta, Marga do Val profundou no retrato da autora, a quen definiu como un corpo en rebeldía que dinamitou fala e espazo. “Entrou no texto e foi texto, destruíndose(nos) e deconstruíndose(nos), coa marxe e na marxe, tamén dinamitadora da fala”.

Ana Iglesias ofreceu a súa propia visión persoal de Xela Arias baseada nunha amizade que fraguou nos anos en que foron compañeiras de estudos na universidade, centrándose nas decisións que a escritora foi tomando ao longo da súa vida “de forma máis temeraria ca precavida”.

Marilar Aleixandre foi a encargada de dar lectura á lembranza do académico Darío Xohán Cabana, de como coñeceu a Xela Arias cando só era unha nena e de como tempo despois emerxeu como creadora literaria. Cabana destacou tamén o traballo de Xela Arias noutros dous eidos que el mesmo cultivou, o da edición e o da tradución. “Foi unha tradutora laboriosa e fecunda, que trouxo á nosa lingua moitas obras senlleiras ou necesarias de varias literaturas”.

A nai e o fillo de Xela Arias posan coas persoas intervinientes na xornada inaugural

Xoves 18 de novembro. A voz poética

18:00 h Relatorios. Modera: Mercedes Leobalde

María Xesús Nogueira. *Un problema de palabras. A poética de Xela Arias*

Chus Pato. *A temporalidade e outros animais na escritura de Xela Arias*

Alba Cid. *Xela Arias: coordenadas culturais e contraste xeracional*

19:30 h Actuación musical: poemas de Xela Arias musicados

A Banda da Loba

A segunda xornada do Simposio Xela Arias profundou na voz poética da protagonista das Letras Galegas 2021 da man de dúas poetas de distintas xeracións, a académica Chus Pato e Alba Cid, e da crítica literaria María Xesús Nogueira, nunha mesa moderada pola escritora e tradutora Mercedes Leobalde. O serán arrincou cunha lembranza do académico Darío Xohán Cabana, falecido o día anterior, e rematou coa actuación musical da Banda da Loba.

Na quenda de relatorios, a profesora da Universidade de Santiago de Compostela e crítica literaria María Xesús Nogueira analizou a visión da escrita de Xela Arias expresada en textos autopoéticos, conferencias ou entrevistas. “As reflexións que sobre a poesía foi deixando ao longo do tempo en soportes diversos permiten a reconstrución dun discurso metaliterario que non só define claves da súa poética senón que a sitúa nunhas coordenadas estéticas e ideolóxicas”, explica a editora de *Xela Arias. Poesía reunida (1984-2003)*.

Chus Pato presentou unha análise da temporalidade “e outros animais” na escritura de Xela Arias. “Estes animais son a disonancia, o innominable, o amor e os diversos fíos que tecen o tapiz dos seus poemas”, explicou a académica. Para o estudo da temporalidade parte da composición que abre o primeiro libro de Xela Arias, *Denuncia do equilibrio (1986)*, pois quedaráno-la sombra ben atrás, “un

A Banda da Loba púxolle o ramo á xornada con cancións baseadas en poemas de Xela Arias

primeiro verso de corte Manuel Antonio que á vez inclúe a sombra Rosalía”; e finaliza “coa aceptación da finitude” que supón o poema ao que pertence o verso *serse intempestiva*, de *Intempériome* (2003), o derradeiro poemario da autora.

Alba Cid ofreceu no simposio un percorrido polas coordenadas culturais de Xela Arias. A poeta rematou a súa intervención convencida de que “queda moita Xela por ler, a pé de verso, coas ferramentas da teoría e da crítica”.

Xoves, 25 de novembro Tradución, edición, diálogos con outras artes

18:00 h Relatorios. Modera: Belén López Vázquez

Manuel Bragado. *Xela Arias pioneira da edición e tradución galega*

Ana Luna. *A actividade tradutora de Xela Arias. Unha nova ollada*

Belén López Rodríguez. *Xela Artenauta. Unha aproximación ao interese de Xela Arias por conectar a poesía con outras artes*

19:30 h María Yáñez. A serie documental *A palabra esgazada*

19:45 h Clausura

A editora Belén López Vázquez, de Baía Edicións, foi a encargada de moderar a sesión que pechou o presidente da RAG, Víctor F. Freixanes, quen fixo un balance moi positivo das Letras Galegas dedicadas á autora. “A figura de Xela permitiunos viaxar por rexistros moi diversos na súa personalidade: a poeta, a narradora, a editora, a tradutora, a activista social e cultural, rexistros representativos dun tempo: os anos oitenta e noventa do pasado século”, salientou.

Na clausura tamén interviñeron a nai de Xela Arias, Amparo Castaño, e o seu fillo, Darío Gil Arias, que expresaron a súa satisfacción por como foi a celebración das Letras Galegas 2021.

A académica Chus Pato durante a súa intervención

A traxectoria de Xela Arias como editora foi o eixe do relatorio de Manuel Bragado, unha historia que comeza no propio momento da creación de Xerais, no ano 1980, cando a homenaxeada empezou a traballar como oficinista da empresa.

Ana Luna detívose nas contribucións de Xela Arias ao proceso de fixación da norma a través do seu traballo como tradutora, unha profesión na que medrou igualmente de forma autodidacta e na que foi nos anos 80 “unha pioneira” no labor de verter ao galego obras noutros idiomas.

Belén López Rodríguez pechou a quenda de relatorios cunha aproximación ao interese de Xela Arias por conectar a poesía con outras artes. Un dos diálogos máis importantes da poeta con outros artistas foi sen dúbida o que mantivo co pintor Xosé Guillermo (1947-2009), creador do termo arthenauta que Belén López lle asigna á propia Xela Arias e ilustrador do primeiro poemario da autora, *Denuncia do equilibrio* (1986).

María Yáñez, guionista da primeira produción audiovisual deste tipo da Real Academia Galega, realizada pola produtora Miramemira, falou no simposio da viaxe á cerna da vida e da obra da protagonista das Letras Galegas 2021 que supuxeron a investigación e os testemuños recollidos para o proxecto *Xela Arias. A palabra esgazada*.

Darío Gil Arias e Amparo Castaño na clausura do Simposio Xela Arias

PRIMAVERA DAS LETRAS

O 1 de marzo, a Real Academia Galega presentou no CEIP Sárdoma-Moledo (Vigo) o sitio web Primavera das Letras 2021 dedicado a Xela Arias, da man da súa familia e da comunidade educativa do colexio onde a autora estudou a partir dos sete anos. O proxecto dixital fornece os nenos e nenas de diversos recursos lúdicos e didácticos, descargables e interactivos, para achegalos á figura da escritora, editora e tradutora á que a institución dedica as Letras Galegas 2021.

A que é xa a sexta edición arrincou cunha ficha biográfica sobre Xela Arias e unha actividade interactiva sobre Vigo. A estes contidos fóronse sumando outras propostas arredor do mundo da poesía, da edición e da tradución a través da obra da protagonista das Letras Galegas 2021; e tamén para coñecer a súa Sarria natal, o seu compromiso co coidado ambiental ou a súa afección pola música.

Na presentación, ademais da académica Fina Casalderrey, que expresou a súa satisfacción polo incremento paulatino de participantes en cada edición, e do presidente da Academia, interveu Lois Arias Castaño, irmán da poeta. O colexio recordará para sempre que Xela Arias foi parte del, como sinala a placa que se descubriu no patio momentos antes de comezar a presentación. “No CEIP Sárdoma-Moledo estamos moi orgullosos de que Xela Arias sexa a persoa homenaxeada das Letras Galegas 2021. O seu pai, Valentín Arias, tamén foi mestre da nosa escola durante moitos anos polo que estamos dobremente contentos”, expresou a directora do colexio, Pilar Vila Nieto.

A inauguración de Primavera das Letras contou coa colaboración dunha representación de alumnas e alumnos do colexio, que escenificaron distintos momentos vitais de Xela Arias e lles puxeron voz a varios dos seus poemas.

O proxecto complétase co concurso escolar Contádenos o voso Día das Letras, que premia as mellores propostas dos centros educativos arredor do 17 de maio. A edición de 2021 convocouse o 20 de maio. Un total de cento vinte e cinco centros de educación infantil e primaria de toda Galicia participou nesta edición. Cancións, bailes, obras de teatro, obradoiros de poesía, programas de radio, crebacabezas ou debuxos son só algunhas das propostas desenvolvidas polo alumnado dos colexios participantes.

Os centros de educación infantil e primaria Manuel Mallo Mallo (Lugo), do Carballal (Marín) e Souto-Donas (Gondomar) foron os gañadores do concurso. No CEIP Manuel Mallo Mallo de Lugo, entre outras propostas, o alumnado reinterpretou de xeito creativo contos de *Non te amola!* Os nenos e nenas de menor idade déronlle forma con plastilina ao relato *Hai un monstro no váter*, noutros cursos graváronse as representacións teatrais de *Carlota quere facerse tendeira* e *Os avós son coma o cine*, no caso de *Andei investigando que facer* realizouse unha adaptación ilustrada e tamén se escribiron finais distintos para as historias inspiradas na infancia de Xela Arias.

O CEIP do Carballal (Marín), que xa resultara premiado na edición dedicada a Carlos Casares, volveu apostar pola música e o audiovisual para lle render homenaxe a Xela Arias cun vídeo clip protagonizado polo alumnado de 4º e 6º de primaria. A peza *Canto sei!* comeza cunha dramatización inspirada tamén en *Non te amola!* e baséase nun poema de *Darío a diario*, o libro que a autora publicou sobre a maternidade. A coreografía, argallada por Lola, alumna de 6º, púxose en escena coa participación masiva do alumnado do centro.

No CEIP Souto-Donas de Gondomar o alumnado de infantil elaborou un mural en forma de crebacabezas con distintas técnicas artísticas partindo da Xela Arias nena que lle puxo imaxes á primeira edición d'*Os soños na gaiola* de Manuel María. En primaria os nenos e nenas crearon debuxos para os versos da homenaxeada e a

celebración completouse cunha biografía audiovisual. A peza contou coa participación do alumnado e a colaboración do editor Fran Alonso, a Fundación Manuel María e o grupo musical A Banda da Loba.

Os tres colexios gañadores foron agasallados cun lote de libros e todos os participantes recibiron un diploma acreditativo.

O 20 de decembro foi a data escollida para poñerlle o ramo ao Ano Xela Arias, coa entrega dos premios de Primavera das Letras.

O presidente da institución, Víctor F. Freixanes, e a académica responsable do portal da RAG para os cativos e cativas de infantil e primaria, Fina Casalderrey, recibiron na sede da institución unha representación do profesorado e o alumnado dos colexios gañadores nunha celebración que contou tamén coa participación de Amparo Castaño, Darío Gil Arias e Marcos Arias Castaño, nai, fillo e irmán da escritora.

Fina Casalderrey, encargada de conducir o acto, afondou no papel dos mestres e mestras que cada día lles transmiten a lingua aos nenos e nenas. A académica referiuse ás Letras Galegas 2021 como “un ano especialmente máxico e emotivo” no que “non houbo pandemia que fose capaz de deter as múltiples actividades que agromaron espontáneas, por todos os centros de ensino e por todo o país, para lle render homenaxe a Xela Arias”.

O CEIP do Carballal estivo representado na sede da RAG por parte do profesorado pola coordinadora da biblioteca, María Jesús Aldao Pampín, e o coordinador do Equipo de Dinamización da Lingua Galega, Víctor A. Castro Martínez. Martina Otero López, Enzo Malaquías Cobos, Breogán Gutiérrez Dopazo e Noemí Portela Lusquiños, de 5º de primaria, foron as alumnas e os alumnos encargados

de representar a toda a rapazada do CEIP e mais ao exalumnado implicado nas Letras de Xela Arias, nunha conexión telemática dende o propio centro.

O CEIP Manuel Mallo Mallo estivo representado na RAG pola directora, María Teresa de Juan Lerma; a coordinadora do EDLG, María Isabel García Sanjurjo; e a secretaria e coordinadora de TIC, Gema Lombó Lombraña; e mais as alumnas e alumnos de 5º e 6º de primaria Moraima Ferreiro García, José López Regueiro, Iria Díaz Calvo e Lois González-Dopeso Fernández. Os catro foron os encargados de presentar un vídeo de resumo de todas as iniciativas do centro e expresaron o seu desexo de que haxa “mil primaveras máis para a nosa lingua”.

Por parte do CEIP Souto-Donas, participaron na entrega dos galardóns o mestre Guillermo Rodríguez, coordinador do EDLG; Belén Bernárdez Cibeira, secretaria do centro; e André Iglesias Núñez, Olivia Deltell Pena, Martina Balboa Rodríguez e Inés Rodríguez Expósito, que ofreceron en representación do alumnado un repaso polos traballos desenvolvidos pola rapazada do colexio de Gondomar.

O alumnado co CEIP do Carballal (Marín) interveu no acto por videoconferencia

XELA ARIAS. A PALABRA ESGAZADA

A Real Academia Galega presentou o 5 de abril a serie documental *Xela Arias. A palabra esgazada*, realizada pola produtora Miramemira; unha achega en seis capítulos á vida e á obra da autora guiada polas súas propias palabras.

A proposta profunda en distintos aspectos da súa obra, comezando polas súas orixes en Sarria (Lugo) e a súa chegada aos sete anos a Vigo, e como os dous ambientes condicionaron a súa ollada e a súa escrita, de maneira especial a contorna urbana próxima á Movida dos anos 80 do século pasado. A serie detense, a través de amizades, familiares e distintas voces do mundo da cultura, non só nas contribucións da homenaxeada como escritora, senón tamén como traballadora do sector cultural.

Esta serie foi realizada co apoio económico da Xunta de Galicia, a Deputación de Pontevedra e o Ministerio de Ciencia e Innovación e puido verse tamén na Televisión de Galicia, que cedeu material do seu arquivo. Fernando Abreu, con quen a poeta preparaba un espectáculo poético-musical no momento do seu pasamento, en novembro de 2003, cedeu gravacións onde se pode escoitar a poeta recitar os seus versos.

A serie foi presentada nun acto celebrado na sede da RAG no que participaron o presidente en funcións da Real Academia Galega, Henrique Monteagudo, a académica Marilar Aleixandre, o fillo de Xela Arias, Darío Gil Arias, e mais a guionista de *Xela Arias. A palabra esgazada*, María Yáñez.

CAPÍTULOS

Lugo / Vigo

5 de abril de 2021

O capítulo 1 céntrase nos primeiros anos de vida de Xela Arias, os transcorridos entre a Sarria natal, a cidade de Lugo e o Vigo que a acolleu a partir dos 7 anos.

Traballadora das palabras

14 de abril de 2021

O capítulo 2 profunda no labor de Xela Arias como tradutora e editora en Edicións Xerais de Galicia da man de Montse Pena Presas, Manuel Bragado, Xavier Senín, Víctor F. Freixanes, Celia Torres e Fran Alonso. O episodio conta tamén coa participación de Mónica Soto, Ana Iglesias e Clara Pino, amigas de Xela Arias dende a etapa universitaria.

Esgazadora de versos

20 de abril de 2021

O episodio 3 é un primeiro achegamento á poesía da autora, cunha parada especial no seu primeiro poemario, *Denuncia do equilibrio* (1986) e no último, *Intempériome* (2003).

En diálogo coas artes

27 de abril de 2021

O capítulo 4 detense na relación de Xela Arias como poeta con outras artes e presta unha atención especial aos seus poemarios *Denuncia do equilibrio* (1986) e *Tigres coma cabalos* (1990).

Xela e Darío

4 de maio de 2021

O quinto episodio está dedicado a *Darío a diario* (1996), o libro que Xela Arias escribiu sobre a experiencia do embarazo e a maternidade.

Quedas en nós

11 de maio de 2021

O sexto e derradeiro capítulo pescuda a pegada da autora case dúas décadas despois do seu pasamento, de maneira especial entre as novas voces da poesía galega.

O 10 de febreiro de 2022, a Academia Galega do Audiovisual anunciou que *Xela Arias, a palabra esgazada* era unha das finalistas da vixésima edición dos Premios Mestre Mateo. A serie converteuse nunha das series web en galego máis vistas da historia.

XELA ARIAS. ONDE CANTA A POETA

A RAG programou cada día, de mércores a luns, dende o 7 de abril ata o 16 de maio, unha serie de microespazos audiovisuais en forma de homenaxe colectiva de quen coñeceron a autora xunto a novas olladas e recitados dos seus escritos de académicos e académicas, persoeiros do mundo da cultura, mozos e mozas e cidadáns e cidadás de distintos perfís profesionais. Os microespazos puideron verse a través da web e das redes sociais da institución e tamén foron difundidos pola CRTVG.

INTERVENCIONS

	Presentación. Víctor F. Freixanes 07/04/2021
	Darío Gil Arias recita un poema de 'Darío a diario' 08/04/2021
	María Xesús Nogueira 09/04/2021
	Lois Arias Castaño 10/04/2021
	Fina Casalderrey 11/04/2021
	Antón Santamarina 12/04/2021
	María Couceiro 13/04/2021

Fernando Abreu
15/04/2021

Leticia Costas
16/04/2021

Ramón Nicolas
17/04/2021

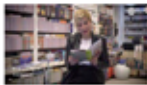
Alumnas IES Castelao
18/04/2021

Mónica Soto
19/04/2021

Lidia Iglesias
21/04/2021

Inma López Silva
22/04/2021

Lois Alcayde
23/04/2021

Pilar Vila Nieto
24/04/2021

Maribel Tato
25/04/2021

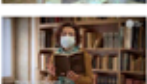
Débora Ramonde
28/04/2021

Antón Bermúdez
29/04/2021

Siro Iglesias
30/04/2021

Marilar Aleixandre
01/05/2021

Alexandre Román
02/05/2021

	Margarida Mariño Tigres coma cabalos 03/05/2021
	Rosario Álvarez 05/05/2021
	Alejandro Tobar 06/05/2021
	Gonzalo Navaza 07/05/2021
	Pilar Ponte 08/05/2021
	Montse Pena 09/05/2021
	Lucía Álvarez 10/05/2021
	Christos Kotsakopoulos 13/05/2021

OUTRAS ACTIVIDADES DAS LETRAS GALEGAS 2021

21 de febreiro de 2021. A RAG comparte “Xeliña fala galego” e reivindica a transmisión xeracional do idioma no Día da Lingua Materna

A Real Academia Galega quíxose sumar a esta conmemoración compartindo en rede o relato “Xeliña fala galego”, escrito polo mestre e tradutor Valentín Arias en 1968, no que conta a experiencia como nena criada en galego da súa filla Xela Arias. O texto difundíuse xunto a un artigo no que o presidente da RAG, Víctor F. Freixanes, tamén reivindica a transmisión xeracional do idioma como “unha riqueza que debemos celebrar” e lembra que o galego é ademais unha porta ao multilingüismo, un concepto no que a UNESCO pon o acento nesta edición do Día da Lingua Materna e no que tamén afonda a historia de Valentín Arias.

4 de marzo de 2021. Sarria abre o Ano Xela Arias cunha exposición no día do seu aniversario

Sarria inaugurou o Ano Xela Arias coa presentación dunha exposición centrada na súa infancia. A mostra, titulada *Aquela nena de Sarria*, foi promovida polo

Colectivo Egeria coa colaboración do Concello de Sarria e a Real Academia Galega, e financiada pola Secretaría Xeral de Política Lingüística.

Na inauguración interviñeron o presidente da Academia, Víctor F. Freixanes; o alcalde de Sarria, Claudio Garrido; a concelleira de cultura, Reyes Abella; o secretario xeral de política lingüística, Valentín García; e o fillo da autora, Darío Gil Arias. A exposición, comisariada polo xornalista Xulio Xiz, repasa a infancia de Xela Arias e a súa produción literaria, e recolle tamén testemuños da súa familia e palabras de homenaxe en recordo da autora, que este xoves faría 59 anos. Tras a inauguración en Sarria, percorreu a provincia de Lugo e as principais vilas de Galicia, con atención especial aos centros docentes, bibliotecas e outros espazos culturais.

6 de marzo de 2021. Muller e literatura

A Real Academia Galega publicou na véspera do Día Internacional da Muller o artigo sobre mulleres e literatura que Xela presentou no *Encontro de escritores galegos e portugueses*, celebrado en Santiago de Compostela en setembro de 1991. A escritora referíase neste texto á escrita como un acto de liberdade que exercía sen pensar en que era unha muller, como tampouco pensaba ao sentar diante dun papel que era miope e galega.

3 de maio de 2021. Sarria dedícalle unha rúa e un mural a Xela Arias

O presidente da Real Academia Galega interveu no acto de inauguración da rúa dedicada á poeta Xela Arias en Sarria, a localidade luguesa onde naceu e onde tiña as raíces toda a súa familia. O espazo foi inaugurado nun acto no que se presentou un mural co rostro da autora, obra do artista Mon Devane, e un monólito no que se gravou un poema de *Darío a diario* (1996).

No acto interviñeron Darío Gil Arias, fillo da homenaxeada, o alcalde de Sarria, Claudio Garrido, e o investigador Xaime Félix López Arias.

Inauguración da rúa Xela Arias. Foto: Víctor Formeselle

14 de maio de 2021. Unha placa lembra a Xela Arias na casa de Vigo onde medrou

O Concello de Vigo inaugurou unha placa na memoria de Xela Arias na fachada do edificio onde medrou a poeta. O presidente da RAG, Víctor F. Freixanes, participou na descuberta canda o alcalde da cidade, Abel Caballero, a nai da homenaxeada, Amparo Castaño, os seus irmáns e veciños e veciñas da cidade.

14 de maio de 2021. O Monbus Obradoiro viste a camiseta das Letras Galegas

O Monbus Obradoiro vestiu no partido do mércores 19 de maio unha camiseta dedicada ao Día das Letras Galegas. A peza loce os nomes de todas as figuras homenaxeadas cada 17 de maio dende 1963, ano da creación desta celebración, cando a Real Academia Galega homenaxeou a Rosalía de Castro. O de Xela Arias, a protagonista desta edición, aparece destacado no lombo.

O presidente da Real Academia, Víctor F. Freixanes, acompañou o director xeral do Monbus Obradoiro, José Luis Mateo, e o adestrador, Moncho Fernández, na presentación da iniciativa, celebrada na biblioteca pública Ánxel Casal de Santiago de Compostela. No acto tamén participaron Xulio Gil, en representación da familia de Xela Arias, a académica Marilar Aleixandre e o director da biblioteca, Jesús Torres Junquera.

17 de maio de 2021. Xela Arias: “Nós facémo-las palabras”

O Concello de Vigo recibiu á Real Academia Galega co gallo do Día das Letras Galegas no MARCO. A concelleira de Normalización Lingüística, Uxía Blanco, foi a encargada de darlle lectura ao bando que Xela Arias escribiu co gallo da celebración do Día das Letras Galegas de 2001 en Vigo. No acto interviñeron tamén o alcalde, Abel Caballero, e o presidente da RAG, Víctor F. Freixanes, ademais de Darío Gil Arias, fillo de Xela Arias, e o seu pai, Xulio Gil; a presidenta da Deputación de Pontevedra, Carmela Silva; o concelleiro de Cultura, Abel Losada, e o deputado provincial, Carlos López Font.

O Monbus Obradoiro viste a camiseta das Letras Galegas. 14 de maio de 2021

27 de maio de 2021. Xela Arias volve ás aulas onde foi profesora

O IES Álvaro Cunqueiro de Vigo, onde Xela Arias impartiu clases no curso 2002-2003, rendeulle homenaxe nun acto no que interveu o presidente da Real Academia Galega, Víctor F. Freixanes, canda a comunidade escolar, a familia de Xela Arias, compañeiros e alumnas de Xela Arias, a concelleira de Cultura, Uxía Blanco, e o xefe territorial de Educación.

28 de maio de 2021. A USC recompila prosas soltas de Xela Arias no volume das Letras Galegas

A Universidade de Santiago de Compostela editou *Xela Arias. A literatura e a vida, por elección*, un volume que afonda na figura da autora a través das achegas de sete especialistas en literatura e arte e amigas da homenaxeada.

O volume foi presentado polo director do departamento de Filoxía Galega, o académico correspondente Francisco Cidrás, no salón nobre do Colexio de Fonseca. A edición está ao coidado da profesora María Xesús Nogueira, quen pronunciou un relatorio no que repasou as distintas facetas de Xela Arias, dende a literaria á de tradutora e editora. A celebración contou coa presenza da nai e o fillo de Xela Arias, Amparo Castaño e Darío Gil Arias, e o presidente da RAG, Víctor F. Freixanes.

16 de xuño de 2021. O rap Vibrando con Xela Arias ponlle a banda sonora ao concurso de podcast ‘O Vello dos Contos’

O IES Rosalía de Castro de Santiago de Compostela e Arraianos Producións, coa colaboración da Secretaría Xeral de Política Lingüística e o apoio do colectivo Ponte nas Ondas, convocou un ano máis o Certame Escolar de Podcasts Xosé Mosquera Pérez *O vello dos contos*, que conta tamén coa colaboración da Real Academia Galega. O CEIP Mestre Manuel García de Oia fíxose co premio de primaria cun apegadizo tema musical, “Vibrando con Xela Arias”, e o IES Fontexería de Muros gañou o de secundaria coa peza “Xela nas ondas”. O xurado outorgou un premio especial ao podcast titulado “Xela” do alumnado do CEE Saladino Cortizo de Vigo.

“Nós facémo-las palabras”. Vigo, 17 de maio de 2021

IV CONCURSO DE MICRORRELATOS DA REAL ACADEMIA GALEGA E A ASOCIACIÓN PUNTOGAL

A Real Academia Galega e a Asociación PuntoGal presentaron o 27 de xaneiro de 2021 a cuarta edición do concurso de microrrelatos convocado por ambas as entidades co obxectivo de reforzar o uso da lingua galega en Internet.

O número de participantes en 2021 foi de máis de 1.500 persoas, distribuídas nas categorías de infantil (arredor de 300 microrrelatos presentados), xuvenil (preto de 500) e adultos (máis de 700).

O xurado de adultos, composto polo presidente da Real Academia Galega, Víctor F. Freixanes; o presidente e o director xeral de PuntoGal, Manuel González González e Darío Janeiro; a académica Chus Pato e a xornalista Alba Tomé, decidiu conceder o primeiro galardón desta modalidade á historia titulada “Non te gastes”, da ourensá Paloma de Toro. Luca Chao Pérez fíxose co segundo premio con “Aves de paso” e María Cabaleiro Alfaya gañou o terceiro premio cunha historia titulada “Sara”.

Na categoría xuvenil, a gañadora do primeiro premio é a ourensá Alba Guzmán Falcón, co relato “Bolboretta”. O segundo premio recaeu en Nayara Alonso Barredo, por “Ela”, e o terceiro sobre “A choiva”, unha historia escrita por Lucía Álvarez Puga.

Álex Gallego Couñago, alumno do CEIP Manuel Padín Truiteiro de Arcade, fíxose co primeiro premio da categoría infantil. A súa historia, titulada “Saíndo do túnel”, foi a mellor valorada entre os máis de 300 contos presentados por nenos e nenas de ata 11 anos. Niara Cabreirizo Collazo, co conto “Unha mala noite”, e Carmen Mendaña Vázquez, co relato “Papá”, mereceron o segundo e o terceiro premio desta categoría respectivamente.

O xurado de infantil e xuvenil estivo composto pola escritora e membro correspondente da Real Academia Helena Villar Janeiro, polo tradutor e tamén académico correspondente Xavier Senín, a secretaria e a membro do equipo de PuntoGal, Edita de Lorenzo e Cristina Ríos, e mais o xornalista Lois Alcayde.

As nove persoas premiadas recibiron diferentes premios de perfil tecnolóxico, libros e, no caso dos primeiros e segundos premios, un dominio .gal gratuito durante un ano. A Real Academia e PuntoGal publicaron os textos seleccionados nas súas páxinas web e a revista *Luzes* reproduciu unha escolma dos relatos participantes e agasallou as persoas gañadoras na modalidade de adultos cun lote de publicacións da revista. As historias gañadoras do IV Concurso de microrrelatos da Real Academia Galega e PuntoGal pódense ler no volume dixital dispoñible na sección de publicacións de academia.gal e en relatos.gal.

A entrega de premios do IV Concurso de Microrrelatos tivo lugar o 28 de xuño. As persoas gañadoras nas tres categorías leron no salón de actos da Academia cadansúa historia. Os presidentes da RAG e de PuntoGal, Víctor F. Freixanes e Manuel González González, fixeron entrega dos galardóns acompañados doutros membros dos dous xurados.

As persoas premiadas, os presidentes da RAG e PuntoGal, os membros do xurado e representantes das entidades que colaboran no concurso

HOMENAXE A XOSÉ LUÍS FRANCO GRANDE

A Real Academia Galega dedicou a celebración do Día Internacional da Poesía a Xosé Luís Franco Grande (1936-2020). A institución difundiu durante unha semana unha serie de vídeos nos que distintos membros da RAG recitaron poemas da súa autoría e recordaron a súa figura. A lembranza contou ademais coa participación das fillas do académico, Navia e Rosalía Franco Barreiro, que quixeron formalizar nas vésperas do primeiro cabodano do autor unha doazón á Academia moi especial: a dun dos escasísimos exemplares da primeira edición facsimilar do pergamiño Vindel (1915), un agasallo da tamén poeta e académica Xohana Torres ao seu pai.

INTERVENCIONS:

Víctor F. Freixanes
15/03/2021

Rosalía e Navia Franco Barreiro
15/03/2021

Ramón Lorenzo
16/03/2021

Xesús Alonso Montero
17/03/2021

Marilar Aleixandre
18/03/2021

Salvador García Bodaño
19/03/2021

Fina Casalderrey
20/03/2021

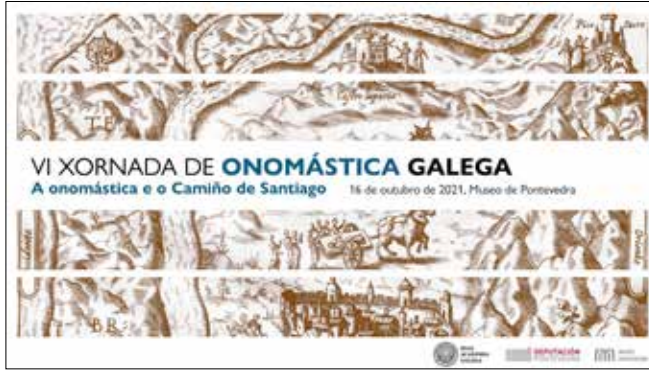

Henrique Monteagudo
21/03/2021

Olivia Rodríguez
21/03/2021

VI XORNADA DE ONOMÁSTICA GALEGA: A ONOMÁSTICA E O CAMIÑO DE SANTIAGO

A VI Xornada de Onomástica Galega celebrouse no salón de actos do Edificio Castelao do Museo de Pontevedra o sábado, 16 de outubro de 2021. Estivo organizada pola Real Academia Galega coa colaboración da Excm. Deputación Provincial de Pontevedra e o Museo de Pontevedra. O Comité organizador estivo formado polas académicas correspondentes Ana Isabel Boullón Agrelo e Luz Méndez, que desenvolveron tamén o rol de coordinadoras.

Na inauguración da VI Xornada de Onomástica Galega interviñeron o director do Museo de Pontevedra, José Manuel Rey García, a deputada de Lingua da Deputación de Pontevedra, María Ortega Iñarrea, a coordinadora e académica correspondente Luz Méndez e o presidente da Real Academia Galega, Víctor F. Freixanes.

O programa desenvolveuse da seguinte maneira:

Sesión de mañá

10:00 h Inauguración

Presenta: Xosé María Lema Suárez

10:30 h *Regnante in Spania et in Gallecia. Evolución semántica dos dous corónimos ao longo da Idade Media*. Anselmo López Carreira (UNED-Ourense)

O topónimo Santiago no mundo

11:15 h *Santiago na onomástica da Península (topónimos, apelidos, nomes)*. Sandra Beis Silva (IES da Illa de Arousa)

11:45 h *O topónimo Santiago en América*. Pilar Cagiao (Universidade de Santiago de Compostela)

Experiencias didácticas no ensino

13:00 h *A microtoponimia do Camiño. Experiencia didáctica no CEIP Agro do Muíño de Ames.* M.ª Carmen Liñares (CEIP Agro do Muíño)

13:30 h *Imos por Ames. Un percorrido didáctico polo Camiño Portugués en Ames.* Xano Cebreiro (IES do Milladoiro)

14:00 h Debate

Sesión de tarde

Presenta: Ana I. Boullón Agrelo

16:30 h *Notas sobre a toponimia do Códice Calixtino: listaxes, Adania e Crunia.* José María Anguita Jaén (Universidade de Santiago de Compostela)

Galicia como impulsora en Europa dos estudos toponímicos sobre o Camiño

17:00 h Mesa redonda

Modera: Luz Méndez

Participan:

Valentín García Gómez. Secretario xeral de Política Lingüística

Eduardo López Pereira. Membro da Academia Xacobeá

Cristina Sánchez Carretero. Antropológa do INCIPIT. Sección de patrimonio do Consello da Cultura Galega

Gonzalo Navaza. Membro correspondente da Real Academia Galega

18:00 h Debate

18:30 h Clausura

Os relatorios presentados na VI Xornada de Onomástica Galega e a transcripción do coloquio posterior á mesa redonda recóllense no volume *Estudos de Onomástica Galega VI. A onomástica e o Camiño de Santiago*.

Ana Boullón e José María Anguita Jaén na IV Xornada de Onomástica Galega

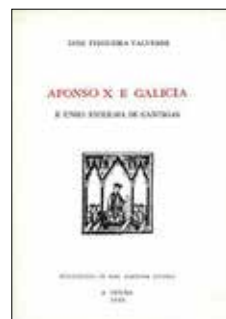

800 ANIVERSARIO DO NACEMENTO DE AFONSO X

A colección das *Cantigas de Santa María* —máis de catrocentos cantares en lingua galega— chegou a nós en catro códices elaborados nos tempos do propio rei (s. XIII). Un dos volumes, o Códice de Toledo, atópase na Biblioteca Nacional de España e pode consultarse no sitio web da institución; outro permanece na Biblioteca Nacional Central de Florencia (Italia), e tamén está dispoñible na Rede; e os outros dous atópanse na Biblioteca de San Lorenzo de El Escorial. A RAG contactou no mes de xaneiro con Patrimonio Nacional solicitándolle a posta a disposición pública na Rede dos chamados *Códice Rico* e *Códice dos Músicos*. Nunha breve resposta, Patrimonio Nacional limitouse a indicar que a dixitalización das obras de Afonso X se contemplaba na súa programación cultural e que estaba a expensas do desenvolvemento da planificación institucional, sen suxerir data ningunha para a súa difusión. No mes de xuño a demanda da Real Academia Galega realizouse cadrando co 800 aniversario do nacemento de Afonso o Sabio.

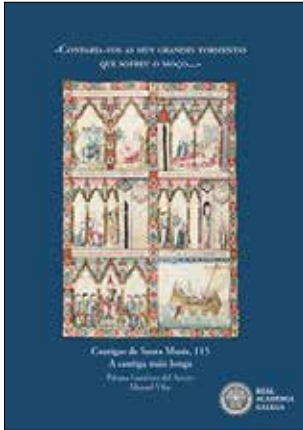
Con motivo desta efeméride, a Academia recuperou a primeira escolma da obra de Afonso X feita en Galicia. A publicación, ao coidado do académico Xosé Filgueira Valverde, saíu do prelo co gallo do Día das Letras Galegas dedicado ao rei, no ano 1980. No mes de xullo, a edición dixital do volume ofreceuse en acceso libre na sección de publicacións de academia.gal.

En *Afonso X e Galicia e unha escolma de cantigas*, Filgueira Valverde achega ao público xeral a obra literaria do monarca e explica o seu contexto histórico, subliñando a difícil relación do rei con Galicia. No volume, Filgueira reuniu e comentou as sete cantigas que teñen unha localización galega clara, xunto a outras catro sobre os grandes milagres da peregrinación a Santiago de Compostela e dúas sobre lendas relixiosas universais que tamén contan con versión galega. A escolma complétase con sete pezas profanas de escarnio e maldizer do rei con referencias a personaxes galegas.

O 14 de decembro a Real Academia Galega púxolle o ramo ao 800 aniversario de Afonso o Sabio (1221-1284), o monarca que patrocinou as *Cantigas de Santa María*, cunha interpretación musical concibida para achegar esta obra fundamental da lírica medieval europea ao público contemporáneo. O desafío asumírono a cantante Paloma Gutiérrez del Arroyo e o arpista Manuel Vilas, que deleitaron os asistentes coa cantiga 115, a máis longa das recollidas nos catro códices. O concerto acompañouse da proxección da versión en galego moderno dos versos

escolmados, adaptados polo académico Henrique Monteagudo, xunto ás miniaturas coas que se iluminaron as composicións no chamado *Códice Rico* para facilitar a recepción da obra e o contexto en que se produciu, marcado pola rivalidade do rei coa xerarquía eclesiástica compostelá.

Baixo o título «Contaría-vos as muy grandes tormentas que sofreu o moço...» Cantigas de Santa María, 115: a cantiga máis longa, o concerto consistiu na interpretación da composición de 30 estrofas que relata o milagre dun cativo que viaxa durante anos á procura da salvación antes da chegada do demo para levalo consigo, anunciada para o seu décimo quinto

Manuel Vilas e Paloma Gutiérrez del Arroyo interpretaron a cantiga 115

CENTENARIO DO PASAMENTO DE EMILIA PARDO BAZÁN

O ano 2021 foi o da conmemoración do centenario do pasamento de Emilia Pardo Bazán. O 20 de abril presentouse a programación do centenario no Museo de Belas Artes da Coruña. No acto participou o presidente en funcións da RAG, Henrique Monteagudo, canda o conselleiro e o secretario xeral de Cultura, Román Rodríguez e Anxo Lorenzo; a comisaria da exposición *Emilia Pardo Bazán, el reto de la modernidad*, a catedrática da Universitat de València e biógrafa da autora, Isabel Burdiel; o viceconselleiro de Cultura da Comunidade de Madrid, Daniel Martínez; a directora xeral da Biblioteca Nacional de España, Ana Santos Aramburo; o director do comité científico do *Congreso Internacional Emilia Pardo Bazán, 100 anos despois*, o catedrático emérito da USC e académico correspondente José Manuel González Herrán; o reitor da UDC, Julio Abalde; o primeiro tenente de alcaldesa da Coruña, Juan Ignacio Borrego; e a condesa de Pardo Bazán, María del Carmen Colmeiro.

Os dous acontecementos centrais desta conmemoración son a exposición *Emilia Pardo Bazán, el reto de la modernidad*, na que a Real Academia achega case un terzo das 219 pezas que a conforman, e o *Congreso Internacional Emilia Pardo Bazán, 100 anos despois*.

EMILIA PARDO BAZÁN, EL RETO DE LA MODERNIDAD

A exposición *Emilia Pardo Bazán. El reto de la modernidad* amosou, xunto a fondos da Biblioteca Nacional de España, doutras doce institucións e de cinco prestadores particulares, pezas senlleiras da biblioteca e o arquivo da RAG, e mais a Casa-Museo Emilia Pardo Bazán cedidas para a ocasión pola Real Academia Galega. A comisaria, a catedrática da Universitat de València Isabel Burdiel, concibiu un percorrido dividido en cinco seccións que profundaron no carácter multifacético de Pardo Bazán, deténdose na súa obra literaria pero tamén na proxección pública que acadou unha intelectual pioneira en moitos sentidos.

A exposición foi inaugurada o 8 de xuño na Biblioteca Nacional de España pola raíña dona Letizia. O presidente da Real Academia Galega e director da Casa-Museo Emilia Pardo Bazán, Víctor F. Freixanes, participou na apertura da mostra, que puido verse ata o 26 de setembro en Madrid.

O 29 de outubro de 2021, coincidindo coa celebración do Congreso Internacional Emilia Pardo Bazán, inaugurouse a mostra no Quiosco Alfonso da Coruña, onde permaneceu ata o 18 de decembro. Para esta nova localización, a Real Academia Galega prestou catorce novas pezas.

O presidente da Academia e director da Casa-Museo, Víctor F. Freixanes, e a directora de *La Tribuna. Cadernos de estudos da Casa-Museo Emilia Pardo Bazán*, Marilar Aleixandre, participaron na inauguración xunto ao presidente da Xunta de Galicia, Alberto Núñez Feijoo; a alcaldesa da Coruña, Inés Rey; a subdelegada do Goberno na Coruña, María Rivas; e a comisaria, Isabel Burdiel.

O presidente da RAG, Víctor F. Freixanes e a comisaria, Isabel Burdiel, na inauguración da mostra en Madrid

Inauguración da exposición no Quiosco Alfonso da Coruña. 29 de outubro de 2021

CONGRESO INTERNACIONAL “EMILIA PARDO BAZÁN, 100 ANOS DESPOIS”

O encontro foi organizado pola Real Academia Galega, a Universidade de Santiago de Compostela e o Consello da Cultura Galega.

O programa presentouse na sede da Real Academia Galega o 16 de marzo, nun acto no que estiveron presentes o presidente da Academia, Víctor F. Freixanes; a vicerreitora da Cultura da Universidade de Santiago de Compostela, Mar Lorenzo Moledo; a presidenta do Consello da Cultura Galega, Rosario Álvarez Blanco; o académico correspondente, catedrático emérito da USC e director do comité científico do congreso, José Manuel González Herrán, o director da área de Cultura do Concello da Coruña, Rómulo Sanjurjo; e o secretario xeral de Cultura, Anxo Lorenzo. O *Congreso Internacional Emilia Pardo Bazán, 100 anos después* contou co apoio do Concello da Coruña, a Xunta de Galicia e a Deputación da Coruña. Este congreso tivo lugar entre os días 25 e 29 de outubro. Todas as sesións puideron seguirse en directo dende academia.gal e na canle de You Tube da institución anfitroia de cada xornada.

PROGRAMA

Luns, 25 de outubro. Sede da Real Academia Galega

9:00 h Inauguración.

Coas intervencións do presidente da RAG, Víctor F. Freixanes; a presidenta do Consello da Cultura Galega, Rosario Álvarez; a vicerreitora de

Cultura da USC, Mar Lorenzo Moledo; o presidente do comité organizador, o académico correspondente e catedrático emérito da USC José Manuel González Herrán; e representantes da Xunta de Galicia, o Concello da Coruña e a Deputación da Coruña, institucións patrocinadoras do encontro.

- 9:30 h *Memoria de Emilia Pardo Bazán*. Darío Villanueva (académico de número da Real Academia Española. Profesor emérito USC). Relatorio de apertura.
- 10:10 h *A imposible impersonalidade de dona Emilia*. Marina Mayoral (académica de Honra da Real Academia Galega. Univ. Complutense de Madrid).
- 11:00 h Pausa
- 11:30 h *Pardo Bazán na prensa do seu tempo: algunhas calas*. Enrique Rubio Cremades (prof. emérito Univ. d'Alacant).
- 12:10 h *Agravante e La hierba milagrosa: indagación sobre as súas fontes*. Ángeles Ezama Gil (profesora titular Universidad de Zaragoza).
- 16:00 h Comunicaciós
- Galdós entre Emilia Pardo Bazán e Concha Morell*. Yolanda Arencibia.
- Unha peregrinación e dúas crónicas*. Dolores Troncoso.
- As discrepancias de dona Emilia co cervantismo da época*. Isabel Navas Ocaña.
- 17:00 h Debate
- Mimese conversacional nas novelas de Emilia Pardo Bazán*. Guadalupe Nieto Caballero.
- La sirena negra: estudo dunha alma dexenerada*. Susana Bardavío.
- Emilia Pardo Bazán e los franciscanos de Santiago de Compostela*. Carmen Martínez Vázquez.
- 17:45 h Debate
- 19:00 h Actividades culturais: roteiro marinedino.

Martes, 26 de outubro. Sede da Real Academia Galega

- 9:00 h *Industrialización, mercantilización e capitalismo, á luz de Emilia Pardo Bazán*. Javier López Quintáns (profesor asociado USC).
- 9:40 h *Pardo Bazán e a experiencia do urbano: un diálogo con Walter Benjamin*. Íñigo Sánchez-Llama (catedrático Purdue Univ.).
- 10:20 h *A luz na narrativa naturalista de Emilia Pardo Bazán*. Emilia Pérez Romero (profesora Lycée Léonard de Vinci, Saint-Witz).

11:00 h Pausa

11:30 h *O europeísmo de Emilia Pardo Bazán*. Marisa Sotelo Vázquez (catedrática Univ. Barcelona).

12:10 h *Afinidades electivas: a teoría do conto en Emilia Pardo Bazán e en Edith Wharton*. Ermitas Penas Varela (profesora ad honorem USC).

16:00 h Comunicaciós

Unha ollada sobre a Galiza en tres discursos: Emilio Castelar, Gaspar Núñez de Arce e Emilia Pardo Bazán. Pilar García Negro.

Algúns temas comúns na obra de Rosalía de Castro e Emilia Pardo Bazán. María Xesús Lama.

Dúas calas na proxección de Emilia Pardo Bazán sobre a narrativa galega do seu tempo. Olivia Rodríguez González.

O contexto histórico da obra de P. Bazán e a súa visom da sociedade rural galega en Los Pazos de Ulloa. Carlos Francisco Velasco Souto.

17:00 h Debate

O xénero en disputa: as cartas de Emilia Pardo Bazán a Gertrudis Gómez de Avellaneda sobre «a cuestión académica». Olga Guadalupe Mella.

Un documento inédito que achega nova luz sobre La piedra angular.

Mª Rosario Soto Arias e Luis González García.

De Los Pazos de Ulloa ao Pazo de Meirás: Emilia Pardo Bazán e a Galicia rural. António Apolinário Lourenço.

Emilia Pardo Bazán e o diario parisino La Fronde. Santiago Díaz Lage.

19:00 h Actividades culturais: visita guiada á Exposición Emilia Pardo Bazán.

Mércores, 27 de outubro. Sede da Real Academia Galega

9:00 h *Escribir do innombrable: a construción «contra o decoro» dunha identidade de escritora por Emilia Pardo Bazán*. Marilar Jiménez Aleixandre (académica da RAG. Profesora ad honorem da USC).

9:40 h *A volta ao mundo en oitenta contos. A narrativa breve de Pardo Bazán na aula de literatura española para extranxeiros*. Montserrat Ribao Pereira (profesora titular Univ. de Vigo).

10:20 h *O Nuevo Teatro Crítico de Emilia Pardo Bazán: unha empresa periodística singular*. Jo Labanyi (catedrática, New York University).

11:00 h Pausa

- 11:30 h *Himnos y sueños, un proxecto poético de Emilia Pardo Bazán*. Dolores Thion Soriano-Mollá (catedrática Univ. de Pau et des Pays de L'Adour).
- 12:10 h *A persoa e a obra de Emilia Pardo Bazán na prensa norteamericana do seu tempo*. Ana M.ª Freire López (catedrática UNED, Madrid).
- 16:00 h Comunicacóns (e debate)
- Unha aproximación ás narracións novelescas autodiexéticas de Emilia Pardo Bazán*. Donatella Siviero.
- Os medios de viaxe na narrativa ficticia de Emilia Pardo Bazán*. Eizo Ogusu.
- Unha aproximación ao tratamento do suicidio feminino na narrativa de Emilia Pardo Bazán*. Juan Pedro Martín Villarreal.
- 17:00 h Debate
- A descrición do espazo nos contos de Emilia Pardo Bazán, unha estética ao servizo da crueldade*. Christian Boyer.
- «El peligro del rostro»: *un conto de inspiración histórica de Emilia Pardo Bazán*. Merve Yildirim.
- Adán y Eva. *Emilia Pardo Bazán e o seu tempo*. Isabel Vázquez Fernández.
- Plantando flores en Madrid ou como seren provincianas e feministas: os casos de Emilia Pardo Bazán e María de Maeztu*. Whitney María Curros Ferro.
- 19:00 h *Emilia Pardo Bazán, unha intelectual na crise do 98*. Ramón Villares (Académico da RAG. Catedrático USC). Relatorio de clausura.
- 19:45 h Clausura

Xoves, 28 de outubro. Salón Nobre do Colexio de Fonseca (USC)

- 9:00 h Inauguración: Antonio López Díaz. Reitor da USC.
- 9:15 h *A curiosidade científica de Emilia Pardo Bazán*. José Manuel González Herrán (USC).
- Ciencias da Natureza
- 9:30 h *Emilia Pardo Bazán na ciencia galega do século XIX*. Pascual López. Manuel Bermejo Patiño (USC).
- 10:00 h *Emilia Pardo Bazán, afeccionada á ciencia?* Francisco Díaz-Fierros Viqueira (USC, RAG).
- 10:30 h *Unha excursión de Emilia Pardo Bazán pola física* [sobre “La ciencia amena”, na *Revista Compostelana* (1876-1877)]. Ana M.ª González Noya (USC) e Andrés Díaz Pazos (USC).

11:00 h “*No fuimos ni seremos bestias*”. *Emilia Pardo Bazán contra o darwinismo* [sobre “Reflexiones científicas contra el Darwinismo”, en *La Ciencia Cristiana* (1877)]. Xoana Pintos Barral (USC).

11:30 h Debate e descanso

Dereito Político

12:30 h *O carlismo de Pardo Bazán* [sobre *Teoría del sistema absoluto* (1876)]. Ramón Maiz Suárez (USC).

Historia medieval

13:00 h *Unha ollada feminina. EPB e o franciscanismo* [sobre *San Francisco de Asís. Siglo XIII* (1882)]. María Luz Ríos Rodríguez (USC).

13:30 h Debate

Historia da literatura española

16:00 h *O proxecto de Historia de las letras castellanas*. Javier López Quintáns (USC).

Historia da literatura francesa

16:30h *Emilia Pardo Bazán e a literatura francesa: relato dunha tetraloxía inconclusa* [sobre *La Literatura francesa moderna* (1911-1921)]. Arantxa Fuentes Ríos (USC).

17:00 h Debate

Pedagogía

17:30 h *A conquista da educación: o pensamento pedagóxico de Emilia Pardo Bazán*. María López Sández (USC).

Dereito Penal

18:00 h *Emilia Pardo Bazán e a criminoloxía lombrosiana* [sobre “La nueva cuestión palpitante” (1894)]. Fernando Vázquez-Portomeñe Seixas (USC).

18:30 h Debate e descanso

Clausura

19:30 h *Relendo La Tribuna de Emilia Pardo Bazán: observacións sociolingüísticas (e algo máis) sobre as vidas de Amparo e de Chinto*. Xesús Alonso Montero (USC).

Venres, 29 de outubro. Consello da Cultura Galega

10:30 h Inauguración

11:00 h *O feminismo de Pardo Bazán en perspectiva histórica*. Isabel Burdiel (UV).
Videoconferencia.

12:00 h *Emilia Pardo Bazán na Galicia do seu tempo*. Mesa redonda

Coordina: Dolores Vilavedra (USC/CCG)

Participan:

Ramón Villares (USC). *Emilia Pardo Bazán e o Rexionalismo galego*.

Alejandro Alonso (CUNY). *Pardo Bazán en Vilamorta: rexionalismo literario e literatura nacional*.

Manuel Pérez Lorenzo (IES Sada). *Emilia Pardo Bazán e as Torres de Meirás*.

16:30 h *O feminismo de Emilia Pardo Bazán: algunhas contradicións*. Jo Labanyi (NYU).

17:00 h *O pensamento social e feminista de Emilia Pardo Bazán*. Mesa redonda

Coordina: Mª Xosé Porteiro (directora do CDIF, CCG, vicevaledora do Pobo)

Participan:

Marilar Aleixandre (USC/RAG): *A violencia social baixo “a cor do deber e a virtude” segundo Emilia Pardo Bazán*.

Mónica Bar Cendón (UVigo): *De malpocadas a vingadoras na obra de Emilia Pardo Bazán*.

Ana María Freire López (UNED). *O optimismo realista de Emilia Pardo Bazán perante a causa da muller*.

19:00 h *A soidade do xenio. Emilia Pardo Bazán e a xenealoxía autoral das escritoras iberoamericanas*. Pura Fernández (CSIC).

19:30 h *As mulleres do porvir*, de Dorotea Bárcena. Proxección.

19:45 h Clausura do congreso

AS MULLERES, CEN ANOS DESPOIS DE EMILIA PARDO BAZÁN: CONVERSAS NA CASA-MUSEO

A RAG colaborou co Concello da Coruña na organización do ciclo *As mulleres, cen anos despois de Emilia Pardo Bazán. Conversas na Casa-Museo*. O programa consistiu nunha serie de entrevistas celebradas na Casa-Museo Emilia Pardo Bazán nas que oito mulleres referentes en distintos ámbitos falaron con xornalistas das súas respectivas traxectorias profesionais e das dificultades ás que tiveron que facer fronte por seren mulleres.

O ciclo foi inaugurado polo presidente da RAG e director da Casa-Museo Emilia Pardo Bazán, Víctor F. Freixanes, e nesa primeira sesión participaron Inés Rey, alcaldesa da Coruña, e María Méndez, presidenta da Asociación de Xornalistas de Galicia.

O programa do ciclo foi o seguinte:

- 11 de marzo. A presenza das mulleres na política. Con Inés Rei, alcaldesa da Coruña, e María Méndez, presidenta da Asociación de Xornalistas de Galicia.
- 8 de abril. Un rastro de luz. A presenza das mulleres nas academias. Con Marilar Aleixandre e Cristina Lombao, xornalista da Radio Galega.
- 6 de maio. A presenza das mulleres na música galega. Con Susana Seivane, gaiteira, e Manolo Rodríguez, xornalista de *La Voz de Galicia*.
- 3 de xuño. Sororidade: tecer redes entre mulleres. Coa escritora e vicevaledora do Pobo, María Xosé Porteiro e Pepe Castro, xornalista.
- 2 de setembro. As mulleres en Facenda. Con Imelda Capote, delegada de Facenda en Galicia, e Luis Llera, xornalista de Onda Cero.
- 7 de outubro. Unha xornalista nun mundo de homes. Con Rosa Martínez, primeira muller directora da Radio Galega, e Chus Castro, xornalista.
- 4 de novembro. A presenza das mulleres na sanidade. Con Lorena Bembribe, médica de urxencias do CHUAC, e Cristina de la Vega.
- 2 de decembro. Toda unha vida entre o lume e o aceiro. Con Soledad Penalta, escultora e académica de Belas Artes, e Noela Bao.

OUTRAS ACTIVIDADES ASOCIADAS Á CONMEMORACIÓN DO CENTENARIO

28 de abril de 2021. Presentación de *Movendo os marcos do patriarcado*

A académica Marilar Aleixandre e María López Sández presentaron na sede da Real Academia Galega o libro *Movendo os marcos do patriarcado. O pensamento feminista de Emilia Pardo Bazán*. As autoras estiveron acompañadas polo director xeral de Galaxia, Francisco Castro, e pola académica correspondente e profesora da Universidade da Coruña, Olivia Rodríguez.

12 de maio de 2021. Conmemoración do centenario do pasamento de Emilia Pardo Bazán

A Academia recordou a escritora no día do seu cabodano cunha lectura colectiva da súa obra, na que especialistas na súa figura e literatura ou docentes compartiron protagonismo cun grupo de nenos e nenas do CEIP Emilia Pardo Bazán. O acto celebrouse no salón de actos da rúa Tabernas, e concluíu coa entrega dos premios do I Certame de relato breve A Erbeda, organizado pola asociación de veciños Os nosos lares de Palavea e que conta coa colaboración da Academia.

O acto comezou cunha lectura a cargo do presidente da Real Academia Galega e director da Casa-Museo Emilia Pardo Bazán, Víctor F. Freixanes e o concelleiro José Manuel Lage Tuñas en representación do Concello da Coruña. Tamén participaron a académica Marilar Aleixandre, a conservadora da Casa-Museo, Xulia Santiso, o editor Eduardo Riestra, a profesora da Universidade da Coruña especialista en estudos de xénero, Antía Pérez Caramés, a profesora do IES Otero Pedrayo da Coruña Begoña Valdés Rodríguez e membros de Guías de Galicia.

O alumnado da
Universidade de Kiel
traballando no salón de
actos da RAG

12 de maio de 2021. A Academia e o Consello da Cultura soben á Rede 156 cartas de Emilia Pardo Bazán

A Real Academia Galega e o Consello da Cultura Galega elixiron esta simbólica data para publicar na Rede as 156 cartas do epistolario de Emilia Pardo Bazán conservadas no arquivo da RAG. A difusión realizouse no marco do Proxecto Epístola do CCG, grazas ao convenio subscrito entre ambas as institucións, e inclúe misivas enviadas e recibidas pola autora entre 1879 e 1917.

Do 19 ao 23 de xullo de 2021. A Academia acolle unha escola de verán de alumnado de Kiel para traducir a Pardo Bazán

A Real Academia Galega acolleu durante unha semana unha escola de verán de tradución de alumnos e alumnas da Universidade de Kiel centrada na obra de Emilia Pardo Bazán. O programa, organizado polo profesor da institución alemá Javier Gómez Montero, permitiulles afondar na obra da autora no que foi o seu fogar na cidade da Coruña e coñecer a súa Casa-Museo e o conxunto do patrimonio cultural que custodia a RAG.

O alumnado de Kiel traballou nun proxecto centrado nos contos de Emilia Pardo Bazán recompilados pola profesora Cristina Patiño Eirín no volume *El encaje roto: antología de cuentos de violencia contra las mujeres*. Ademais de participar en obradoiros de tradución, os estudantes alemáns realizaron visitas culturais na cidade da Coruña e Santiago de Compostela.

16 de setembro de 2021. Presentación d'A educación do home e a muller e outros escritos feministas

O presidente da Real Academia Galega, Víctor F. Freixanes; o presidente do Parlamento de Galicia, Miguel Santalices Vieira; a académica Marilar Aleixandre e a tradutora Mónica Bar Cendón presentaron *A Educación do home e da muller*

Presentación d'A
*educación do home e a
muller e outros escritos
feministas*

e outros escritos feministas na sede da Academia. O volume recompila e verte ao galego unha serie de textos escolmados por Marilar Aleixandre, entre eles o que dá título ao libro, “A educación do home e da muller”, un dos ensaios sobre feminismo máis relevantes da escritora, presentado no Congreso Pedagóxico de 1892.

Na tarde do mesmo día, a Casa-Museo Emilia Pardo Bazán foi escenario dunha acción dramatizada na que a autora homenaxeada recibiu a súa amiga e tamén escritora e destacada defensora da igualdade María Vinyals (1875-1940). As actrices Larraitz Urruzola e Estíbaliz Veiga foron as encargadas de darlles vida a partir do guión escrito por Mariana Carballal inspirándose nos seus textos feministas e na vida de Pardo Bazán.

20 de outubro de 2021. Visita do presidente da Sociedade Filatélica da Coruña á Real Academia

A Real Academia Galega foi unha das entidades colaboradoras do concurso de artes plásticas convocado baixo o lema *Dona Emilia, onte e hoxe*, dirixido a persoas socias de Asperga e Aspronaga. O presidente da Sociedade Filatélica da Coruña, que se sumou con esta convocatoria á celebración do centenario do pasamento de Emilia Pardo Bazán, presentou os traballos gañadores ao presidente da RAG.

10 de novembro de 2021. Correos presenta na RAG o selo dedicado a Pardo Bazán

A sede da Real Academia Galega acolleu a presentación do selo conmemorativo do centenario do pasamento de Emilia Pardo Bazán. O presidente da RAG e director da Casa-Museo da escritora, Víctor F. Freixanes, e o director de filatelia de Correos, Jordi Escruela, deron a coñecer esta edición especial que sae á rúa cunha tiraxe de 160.000 exemplares.

30 de decembro de 2021. Presentación da tradución ao galego de *La Tribuna*

O salón de actos da Real Academia Galega acolleu a presentación da primeira tradución ao galego de *La Tribuna*, a terceira novela de Pardo Bazán, publicada en 1883. A versión en galego, realizada por Valeria Pereiras, é froito da colaboración do Concello da Coruña e da Fundación Luzes, e coa súa presentación pónselle o ramo á celebración do centenario do pasamento da escritora.

O volume foi presentado na rúa Tabernas, 11 da Coruña nun acto no que interviñeron a alcaldesa da Coruña, Inés Rey García; o presidente da Fundación Luzes, Manuel Bragado; a tradutora e autora das notas do libro, Valeria Pereiras; a académica Marilar Aleixandre, e o académico Manuel Rivas, codirector da revista *Luzes* e autor do epílogo que pecha a edición.

OUTROS ACTOS E INFORMACIÓNS

7 de xaneiro de 2021. 70 aniversario de Memorias dun neno labrego. O presidente da Real Academia Galega, Víctor F. Freixanes, participou na celebración do aniversario da novela, que tivo lugar no auditorio que leva o nome de Xosé Neira Vilas, na Cidade da Cultura. O presidente da RAG participou canda o conselleiro de Cultura, Román Rodríguez; o presidente da Fundación Neira Vilas, Fernando Redondo; o presidente da editorial Galaxia, Antón Vidal; os músicos Manoel de Felisa e Roi Casal, o actor Cándido Pazó e Belén Xestal como mantedora.

8 de xaneiro de 2021. Lugo dedica unha rúa ás palabras do ano. A elección da Palabra do Ano promovida polo Portal das Palabras deixou pegada nunha rúa de Lugo. O goberno municipal anunciou o 8 de xaneiro que os termos elixidos por votación popular na iniciativa creada en 2014 pola Real Academia Galega e a Fundación Barrié serían inseridos no pavimento dunha rúa emblemática, indicando tamén o ano en que foron escollidas.

O Concello de Lugo instalou no pavimento da rúa Menorca as oito palabras elixidas ata o momento na iniciativa a Palabra do Ano. O 31 de maio, o presidente da Real Academia Galega, Víctor F. Freixanes, e o coordinador do Seminario de Lexicografía, o académico Manuel González, visitaron a rúa canda o tenente de alcalde e concelleiro de Mobilidade e Infraestruturas, Rubén Arroso, e a concelleira de Cultura, Turismo e Promoción da Lingua, Maite Ferreiro.

8 de marzo de 2021. Inauguración da exposición Luz Pozo Garza. Unha estrela de luz, que se enmarca no ciclo Mulleres sobranceiras do Arquivo de Galicia. O presidente da Real Academia Galega, Víctor F. Freixanes, participou no acto, celebrado na Cidade da Cultura, xunto ao fillo de Luz Pozo Garza, Gonzalo Vázquez Pozo; a secretaria xeral de Igualdade, Susana López Abella; e o secretario xeral de Cultura, Anxo Lorenzo.

Inauguración da exposición Luz Pozo Garza. *Unha estrela de luz*

25 de marzo de 2021. O presidente da RAG, Víctor F. Freixanes, e o conselleiro de Cultura, Educación e Universidades, Román Rodríguez, asinaron o convenio que dá continuidade durante 2021 á colaboración entre ambas as institucións.

15 de abril de 2021. O Dicionario renova a súa imaxe e incorpora a busca por categoría gramatical. O Dicionario da Real Academia Galega presentou as súas novas funcionalidades na renovada web institucional. Ademais de gañar visibilidade na páxina de inicio, incorpora as categorías gramaticais ao menú de buscas avanzadas. A esta función súmanse outras utilidades como o conxugador de verbos ou a aplicación que ofrece a pronuncia de cada entrada. Distingue máis de trinta categorías, dende os adverbios e os adxectivos ata as conxuncións e os verbos, que se poden combinar coas demais opcións de buscas avanzadas: as procuras nos lemas, tendo en conta os grupos de letras polos que comezan ou rematan, e mais as que atinxen ao contido das entradas. Estas últimas tamén se enriquecen, xa que á posibilidade de realizalas nas definicións e nos exemplos engádese a opción de procuralas na fraseoloxía.

A nova sección do Dicionario suxire ademais outros recursos dixitais lexicográficos para a resolución de dúbidas: o Dicionario de dicionarios, unha colección de obras lexicográficas galegas dos séculos XIX e XX, recompiladas e transcritas baixo a coordinación do académico Antón Santamarina; e mais o TERGAL, o banco de datos terminolóxicos das linguas de especialidade, dirixido polo tamén académico Manuel González.

21 de abril de 2021. A RAG participa no encontro de Academias de Linguas Latinas promovido pola ABL. A Real Academia Galega participou no primeiro encontro de lexicografía de academias de linguas de orixe latina promovido pola Academia Brasileira de Letras. O presidente en funcións da RAG, Henrique Monteagudo, e o coordinador do Seminario de Lexicografía, o académico de número Manuel González, interviñeron xunto a representantes da Real Academia Española, a Academia Argentina de Letras, a Accademia Della Crusca (Italia), a Academia Română (Romanía) e a propia Academia Brasileira de Letras (ABL).

27 de abril de 2021. O Seminario de Sociolingüística da Real Academia Galega presentou no pazo da Deputación de Pontevedra os resultados do proxecto *Avaliación da competencia bilingüe nos idiomas galego e castelán do alumnado de 4º da ESO*. O traballo permitiu constatar que, aínda que de xeito global a xeración Z ou dos centennials remata a secundaria obrigatoria cunha competencia aceptable nas dúas linguas oficiais, este retrato xeral oculta unha realidade ben diferente, na que se corrobora un acusado desequilibrio en detrimento do galego. Mentres que o alumnado galegofalante amosa un dominio similar nos dous idiomas, máis dun 35% do castelanfalante ten unha escasa competencia en galego.

O presidente da Real Academia Galega, Víctor F. Freixanes; o coordinador do Seminario de Sociolingüística da Academia, Henrique Monteagudo; e a investigadora María López Sández, profesora da Facultade de Ciencias da Educación da Universidade de Santiago de Compostela (USC) e coordinadora do grupo de traballo do proxecto; xunto coa deputada de Lingua da Deputación de Pontevedra, María Ortega Iñarrea, expuxeron en rolda de prensa os principais resultados do estudo, desenvolvido co apoio da Deputación de Pontevedra.

11 de maio de 2021. A Facultade de Ciencias da Educación da Universidade de Santiago de Compostela acolleu a presentación de *Avaliación da competencia bilingüe nos idiomas galego e castelán do alumnado de 4º da ESO*, proxecto do Seminario de Sociolingüística da Real Academia Galega. No encontro, desenvolvido telematicamente, interviñeron o coordinador do seminario, o académico Henrique Monteagudo; os coordinadores do proxecto, o técnico da RAG Xaquín Loredó e o profesor da USC Bieito Silva; e unha representación do grupo de traballo formada por María López Sández, Valentina Formoso Gosende e Nel Vidal.

4 de xuño de 2021. Cadrandoo co 125 aniversario do nacemento de Xosé Crecente Vega, Castro de Rei acolleu a presentación d'*O mundo nun puño de remol*, un volume que dá a coñecer ao público obra inédita do poeta natural deste concello lugués. O presidente da Real Academia Galega, Víctor F. Freixanes, e a secretaria da institución, Margarita Ledo, participaron na homenaxe baixo o carballo de Luxís, ao que o escritor cantou nos seus versos. O libro foi presentado nun acto de homenaxe organizado polo Concello de Castro de Rei, representado polo alcalde, Francisco Balado, e a Comisión Crecente Vega, composta polo bisobriño do homenaxado, Mario Crecente, o arqueólogo Felipe Arias, a mestra retirada Rexina Polín e o párroco Félix Villares.

17 de xuño de 2021. O presidente da Real Academia Galega, Víctor F. Freixanes, o presidente da Deputación da Coruña, Valentín Formoso, e o deputado de Cultura, Xurxo Couto, asinaron o convenio a través do cal a entidade provincial

Presentación d'*O mundo nun puño de remol*. Fonte: Comisión Crecente Vega

apoia distintas iniciativas da RAG. O acordo realizouse na sede da Deputación da Coruña.

28 de xuño de 2021. O Concello de Vigo promoveu a instalación dunha placa ás portas da casa de Xosé Luís Franco Grande en Vigo, na rúa Policarpo Sanz. No acto de descuberta participaron as fillas do autor, Rosalía e Navia Franco Barreiro, o alcalde de Vigo, Abel Caballero, o presidente da Real Academia Galega, Víctor F. Freixanes, o expresidente da institución Xesús Alonso Montero e veciños e veciñas.

2 de xullo de 2021. Celebración do pleno da Real Academia Galega no que se decidiu dedicar o Día das Letras Galegas de 2022 a Florencio Delgado Gurriarán, cuxo labor literario e activismo político e cultural constitúen un dos capítulos máis destacados das letras galegas da diáspora.

20 de xullo de 2021. Visita oficial da comisión executiva da Real Academia Galega ao Monte Pío. O presidente da Xunta de Galicia recibiu os membros da nova comisión executiva da Academia, que lle presentaron o informe do Seminario de Sociolingüística titulado *Avaliación da competencia bilingüe nos idiomas galego e castelán do alumnado de 4º da ESO*.

6 de setembro de 2021. O presidente da Real Academia Galega, Víctor F. Freixanes, abriu a terceira edición das xornadas *Videoxogos e Literatura* organizadas pola Fundación Carlos Casares e celebradas no Museo de Arte Contemporánea (MARCO) de Vigo. O encontro reuniu especialistas e afeccionados que profundaron na relación entre as novas tecnoloxías da creación, a comunicación e o entretemento.

4 de outubro de 2021. O presidente da Real Academia Galega, Víctor F. Freixanes, e o vicesecretario e coordinador do Seminario de Sociolingüística, Henrique Monteagudo, recibiron na sede da institución o presidente e a secretaria xeral da Mesa pola Normalización Lingüística, Marcos Maceira e Celia Armas. A entrevista xirou arredor da futura Lei xeral de comunicación audiovisual que se tramita no Congreso dos Deputados.

Visita da Mesa pola Normalización Lingüística á RAG

6 de outubro de 2021. O presidente da Real Academia Galega, Víctor F. Freixanes; o alcalde de Ames, Blas García Piñeiro; o coordinador do Seminario de Sociolingüística da RAG, Henrique Monteagudo; a concelleira de Normalización Lingüística de Ames, Escarlata Pampín López; e o director do CEIP de Barouta, Alonso Barreiro Caxade, presentaron na Casa da Cultura de Bertamiráns os resultados do proxecto desenvolvido pola Real Academia Galega en colaboración co Concello de Ames, *Mapa sociolingüístico escolar de Ames*, no que se detecta unha perda do 10% de galegofalantes iniciais xa no primeiro contacto co medio educativo na etapa infantil. Esta porcentaxe vai medrando nos sucesivos cambios de ciclo ata cifras extremadamente preocupantes: na secundaria só o 11% do alumnado é galegofalante e outro 11% bilingüe, fronte a un 77% de falantes habituais de castelán, a maioría deles monolingües. Os procesos de substitución lingüística cara o castelán iníciase, pois, na infancia e consolídase na adolescencia.

6 de outubro de 2021. Acto de comunicación pública do gañador da XV edición do Premio Narrativa Breve Repsol en Lingua Galega. O acto celebrouse na sede da Real Academia Galega. Participaron nel o académico correspondente Xavier Senín, membro do xurado, o presidente da RAG, Víctor F. Freixanes; a directora da refinería de Repsol da Coruña, Natalia Barreiro; o secretario xeral de Política Lingüística, Valentín García; o director xeral da Editorial Galaxia, Francisco Castro; e o presidente da Asociación de Escritoras e Escritores en Lingua Galega, Cesáreo Sánchez Iglesias. A novela gañadora do certame foi *Eternity*, de Xosé Monteagudo.

3 de novembro de 2021. O membro do equipo de traballo do Seminario de Sociolingüística da Real Academia Galega Gabino Vázquez-Grandío presentou nas *II Jornadas em Línguas Minoritárias* organizadas polo grupo de investigación VARIALING da Universidade de Aveiro o proxecto sobre a xestión lingüística nos principais contextos de socialización infantil de Galicia que está a desenvolver a RAG. A exposición ofreceu unha visión de conxunto da investigación en marcha, financiada pola Deputación da Coruña.

15 de novembro de 2021. O presidente da Real Academia Galega, Víctor F. Freixanes, recibiu o delegado do Goberno en Galicia, José Miñones Conde, na rúa Tabernas da Coruña. A rehabilitación integral do edificio centrou o encontro, no que tamén participaron o vicesecretario da Academia, Henrique Monteagudo, e a subdelegada do Goberno en Galicia, María Rivas.

IN MEMORIAM

XOSÉ CARRO OTERO

Foto: *El Correo Gallego*

O 23 de abril de 2021, finou en Santiago de Compostela Xosé Carro Otero, membro correspondente da Real Academia Galega dende o ano 1967.

O profesor Carro Otero (Santiago de Compostela, 1942) foi catedrático de Medicina da Universidade de Santiago de Compostela e especialista en anatomía, antropoloxía física e historia da Medicina. Tamén profundou na historia da arte, con contribucións relacionadas coa catedral de Santiago,

e no terreo da arqueoloxía. Ao longo da súa carreira desenvolveu unha intensa actividade científica e institucional recoñecida con distintos premios e condecoracións. Dende o ano 2014 ocupaba a presidencia da Real Academia de Medicina e Cirurxía de Galicia.

DECLARACIÓNS INSTITUCIONAIS

10 de febreiro de 2021

**Declaración conxunta da Real Academia Galega,
a Euskaltzaindia – Real Academia da Lingua Vasca
e o Institut d’Estudis Catalans**

Coa intención de contribuír a aclarar o debate público acerca da presenza das linguas no sistema educativo, a Euskaltzaindia, o Institut d’Estudis Catalans e a Real Academia Galega, como institucións con responsabilidades oficialmente recoñecidas na defensa e promoción dos idiomas que cada unha delas representa, acordan facer pública a seguinte declaración:

- 1.- En coherencia co principio de autonomía, entendemos que o réxime lingüístico do sistema educativo nas comunidades con lingua propia oficialmente recoñecida debe ser competencia exclusiva de cada unha delas.
- 2.- O devandito réxime lingüístico debe estar orientado a garantir unha competencia plena e igual en cada unha das nosas linguas e do castelán. Como demostran tanto os estudos e as avaliacións máis solventes coma as diversas experiencias nas comunidades autónomas que teñen algunha destas linguas como propia, para asegurar o seu futuro en condicións de normalidade, o catalán, o éuscaro e o galego precisan dunha presenza reforzada no sistema educativo, que de ningunha maneira redundou nin vai redundar en menoscabo da competencia en castelán. A normativa legal de cada unha das comunidades amentadas establece que ao final dos ciclos de ensino obrigatorio os e as estudantes deben posuír plena competencia en castelán, o mesmo que na lingua propia de cada unha delas. Todos os modelos aplicados garantiron este obxectivo para o castelán, pola contra, non todos eles o garantiron para o catalán, o éuscaro e o galego.
- 3.- O Institut d’Estudis Catalans, a Euskaltzaindia e a Real Academia Galega, organismos recoñecidos oficialmente como asesores dos poderes públicos en asuntos referentes ás respectivas linguas, reclaman ser consultados polas institucións do Estado, á vez que se poñen ao seu dispor. É o noso ánimo contribuír a unha deliberación pública informada e racional, en beneficio do respecto mutuo e da convivencia entre as comunidades lingüísticas e os/as falantes das diversas linguas do Estado español, un Estado que debe considerar a diversidade lingüística como unha riqueza que cómpre preservar e non como un problema que hai que suprimir.

Xosé Ramón Barreiro Fernández / Xosé Castro

XOSÉ RAMÓN BARREIRO FERNÁNDEZ (1936 - 2021)

Ramón Villares

No 17 de marzo do pasado ano 2021 faleceu na cidade da Coruña o profesor e investigador de Historia contemporánea de Galicia, Dr. Xosé Ramón Barreiro Fernández. Académico correspondente da Real Academia Galega (RAG) desde 1971, ingresou como numerario en 1997, cun discurso dedicado a un dos seus temas predilectos de investigación, *O liberalismo coruñés: a segunda xeración (1823-1846)*, ao que lle deu resposta o académico Xesús Alonso Montero. Dentro desta institución, asumiu decontado tarefas de xestión, sendo tesoureiro durante catro anos (1997-2001) e presidente desde finais de 2001 ata decembro de 2009. Como xestor, deixou unha fonda pegada na historia recente da RAG, coa renovación dos Estatutos da institución, unha revisión dos acordos normativos sobre a lingua galega, un incremento dos orzamentos e a conmemoración do primeiro centenario da institución, con publicacións e unha exposición específica, ademais de recibir, en nome da RAG, a Medalla de Ouro de Galicia en 2007, concedida polo goberno da Xunta de Galicia, presidido por Emilio Pérez Touriño.

Nacido na vila mariñeira de Ribeira en 1936 no seo dunha familia popular, pero de tradición culta e profesional, con presenza no xornalismo, na carreira eclesiástica e no maxisterio, o percurso biográfico de Xosé Ramón Barreiro pasou por diferentes estaxes, case todas elas vencelladas ao estudo da historia e da cultura de Galicia no que se refire á súa actividade intelectual, tendo pertencido a importantes institucións culturais de Galicia. Dúas cidades marcaron a súa traxectoria vital: Santiago de Compostela como capital eclesiástica, cultural e universitaria e A Coruña, como lugar de morada familiar desde mediados dos anos oitenta, onde desenvolveu unha intensa actividade cultural e cidadá, nomeadamente no seo de institucións como o Instituto José Cornide de Estudos Coruñeses, no que ingresou cun discurso dedicado a un dos seus temas predilectos (*La memoria perdida de los afrancesados. Aproximación al afrancesamiento coruñés*, 1995) e, desde logo, na Real Academia Galega, que Barreiro comezou a frecuentar desde moi novo, da man de académicos como Fermín Bouza-Brey, Antonio Gil Merino ou

Antonio Meijide Pardo, algúns dos cales serían valedores para o seu ingreso como académico.

Como lle aconteceu a tantas elites culturais galegas, a súa primeira formación regrada comezou no Seminario diocesano de Santiago de Compostela, sendo coroadada cunha estadía de varios anos na cidade de Roma, onde frecuentou as aulas da Universidade Gregoriana e se doutorou en Dereito Canónico en 1965. Os anos pasados en Roma, que coincidiron cos tempos da Italia da *dolce vita* felliniana pero tamén das sesións do Concilio Vaticano II, foron de moito proveito non só intelectual senón tamén vital, como el mesmo acostumaba lembrar. Retornado a Compostela, moi axiña se volveu unha figura relevante na cidade, como profesor no Seminario, pero tamén como referente dun grupo de sacerdotes que quixeron aplicar á Igrexa galega algunhas das novidades conciliares. Aínda contando con máis comprensión que favor do cardeal Fernando Quiroga Palacios, que el consideraba un “Príncipe” da Igrexa galega, o pulo xuvenil daquela xeración de clérigos renovadores careceu de vieiros polos que se desenvolver e cadaquén acabou por coller o seu propio camiño, que foi, con frecuencia, o da secularización e a procura doutras profesións e modos de vida.

No caso do profesor X. R. Barreiro, a escolla feita foi a de se incorporar á universidade compostelá, cursando nela a carreira de Filosofía e Letras, na súa sección de Historia, onde se licenciou en 1974 cunha memoria de licenciatura sobre o reformismo universitario de Fernando VI (*La Ilustración en la Universidad de Santiago*) e se doutorou, en 1979, cunha tese dedicada ao estudo de *El campesinado gallego en la Historia contemporánea*, ambas as investigacións realizadas baixo a dirección do profesor Antonio Eiras Roel, catedrático de Historia Moderna.

O noso académico chegara á condición de estudante na universidade compostelá cun fardel de coñecementos e de experiencia que se fixo decontado ben patente entre todos os seus condiscípulos, aos que sempre tratou con solidariedade e comprensión intelectual. Alén da diferenza de idade e de formación, tiña tamén ao seu favor unha liña de investigación propia no ámbito da historia eclesiástica, con estudos sobre os “pontificados” de importantes arcebispos de Compostela (Rafael de Vélez ou Miguel García Cuesta), análises sobre a parroquia galega e outros temas propios de canonista, así como coa dirección efectiva da revista *Compostellanum*, dependente do Centro de Estudos Xacobeos, que el foi reconducindo cara ao campo dos estudos históricos de Galicia, incluídos algúns tan afastados do propósito inicial da revista como a demografía histórica ou a historia agraria, daquela tan en voga na Minerva compostelá.

Na biografía intelectual do profesor X. R. Barreiro atópanse varias características centrais que deben ser subliñadas. Trátase, antes ca nada, dun historiador vocacional, cunha obra publicada de enorme erudición e calidade, que accedeu

a numerosas fontes históricas, en boa medida grazas á súa bibliofilia, e que abrangueu moitos campos do saber histórico, nomeadamente o da historia política, a biografía e a historia intelectual. A súa condición de historiador é o resultado dunha vocación que xa comezara na súa fase vital de pertenza á carreira eclesiástica, pero que desenvolveu a xeito despois da súa incorporación á universidade compostelá, xa desde os tempos de escolante. Naquela altura publicou elaborados artigos sobre “El evolucionismo en Galicia en el siglo XIX” ou “Aproximación histórica al estudio del Federalismo republicano en Galicia (1869-1874)”, texto que defendeu no importante congreso (Jornadas de Metodología aplicada de las Ciencias Históricas) organizado en 1973 para celebrar o cincuentenario dos estudos de Historia na Universidade de Compostela.

Á marxe destes primeiros traballos académicos, Barreiro escribe e publica moi axiña dúas obras que se volveron decisivas para o coñecemento da Galicia contemporánea, que tal resultaron ser *El carlismo gallego* (Pico Sacro, 1975) ou *El levantamiento de 1846 y el nacimiento del galleguismo* (Pico Sacro, 1977). Obras que, tempo andado, se poden considerar tan pioneiras como clásicas, porque, despois de máis de corenta anos de seren publicadas, seguen a ser referentes básicos para a comprensión da Galicia do século XIX. A primeira delas foi traducida á lingua galega (*O carlismo galego*. Laiovento, 2008) e a segunda constitúe o punto de partida da moderna historiografía do nacionalismo en Galicia.

O seu traballo de investigador tivo, desde os anos oitenta, dúas grandes liñas de traballo. Dunha banda, a historia da vida política de Galicia, nomeadamente no século XIX, que o levou a indagar o proceso de formación das grandes correntes ideolóxicas e políticas da Galicia dos séculos XVIII e XIX, do que son exemplo obras como *Liberales y absolutistas en Galicia, 1808-1833* (Xerais, 1981), os seus numerosos estudos sobre o liberalismo e o republicanismo ata as máis recentes obras *Historia social da guerra da Independencia en Galicia* (Xerais, 2009), *Los perdedores. La represión política en Galicia en el siglo XIX* (Deputación Provincial de Ourense, 2016) ou a ben recente *Os incómodos sociais. A transgresión intelectual en Galicia* (Trifolium, 2019). Outra faciana da súa investigación estivo dedicada ao estudo das eleccións parlamentarias, o funcionamento do caciquismo e as biografías dos principais líderes políticos. Os resultados, publicados en diferentes artigos e contributos especializados, tiveron a mellor plasmación no seu *Parlamentarios de Galicia* (con Beatriz López Morán e Xosé Luís Míguez) editado polo Parlamento de Galicia e a RAG (A Coruña, 2001, 2 vols.), obra prosopográfica de referencia para a historia política e parlamentaria da época contemporánea española, que tivo continuidade na súa participación con varias biografías (Vicente Alsina, Quiroga Hermida, Arias Uría e outros) no *Diccionario de parlamentarios españoles, 1820-1854*, dirixido por Mikel Urquijo (Cortes Generales, 2012).

A segunda liña de traballo ten que ver coa historia cultural e institucional, na que tamén, ao carón de moitos artigos especializados, cómpre mencionar unha serie de publicacións sobre a historia da prensa e da imprenta en Galicia, nomeadamente no século XIX, con resultados que están na liña de grandes estudosos como Soto y Freire ou Antonio Odriozola (*La imprenta en Galicia*, 1980 e *Historia de la imprenta en Galicia*, 1992). Alén diso, salientan dous grandes proxectos: a dirección (e redacción parcial) da *Historia da Universidade de Santiago*, froito dun proxecto pensado para conmemorar o quinto centenario da Minerva compostelá, que sairá a lume algo máis tarde (Imprenta da Universidade, 1998-2002) e, en segundo lugar, o estudo biográfico da figura esencial do Rexurdimento galego, Manuel Murguía, historiador e primeiro presidente da Academia, do que deu a lume o seu epistolario pasivo (con Xosé Luís Axeitos): *Cartas a Murguía* (volumes I e II, editados pola Fundación Barrié e a RAG, 2003 e 2005, e un terceiro volume, pola Fundación Rosalía de Castro, 2018), así como numerosos traballos, iniciados con ocasión de lle ser dedicado o Día das Letras Galegas, en 2000, e que culminaron na súa biografía de *Murguía* (Galaxia, 2012).

Como presidente da RAG abriu unha liña de traballo de investigación e difusión da vida e da obra de Emilia Pardo Bazán, que se concretou na fundación dunha revista de estudos pardobazanianos, *La Tribuna*, da que se levan publicados quince números, así como a realización de varios congresos especializados dedicados á obra da escritora. En moitos números da revista e nas actas dos congresos está presente a firma de Xosé Ramón Barreiro, como autor individual ou formando parte do Grupo de investigación La Tribuna, de textos sobre as ideas políticas e o percurso vital de Emilia Pardo Bazán, o que o converteu nun importante experto pardobazanista, como se puxo de relevo no recente Congreso internacional celebrado con ocasión do centenario da morte da condesa no pasado mes de outubro na sede das tres institucións das que Barreiro formou parte: a RAG, a Universidade de Santiago e o Consello da Cultura Galega.

De forma paralela a esta actividade investigadora, o profesor Xosé Ramón Barreiro levou a cabo un notable labor de alta divulgación da historia moderna e contemporánea de Galicia a través de diferentes proxectos, como son os de *Historia de Galicia. IV. Época contemporánea* (Galaxia, 1981), dentro dunha colección da que só saíu a lume o tomo escrito por Barreiro. Posteriormente, coordinou o *Proxecto Galicia. Historia* (Hércules Ediciones, 1991) con cinco volumes, e dirixiu unha extensa *Historia contemporánea de Galicia* (Gamma Editorial, 2002, 4 vols.). En tempos máis recentes, dirixiu (con Ramón Villares) a *Gran Historia de Galicia* (Arrecife Edicións, 2007), tamén divulgada polo xornal *La Voz de Galicia*, en 32 volumes, dos que o profesor Barreiro é autor persoal de cinco deles. Neste mesmo campo da alta divulgación, aínda que conteña unha notable parte

de investigación arquivística directa, podería encadrarse a súa obra *Historia de la ciudad de La Coruña* (La Voz de Galicia, 1986), que representa un especial contributo á historia urbana de Galicia. Neste labor de divulgación deben subliñarse, asemade, os moitos centos de conferencias que pronunciou en toda Galicia, coa paixón do historiador e coa elocuencia das súas virtudes oratorias.

A vocación universitaria de Xosé Ramón Barreiro tivo axeitada expresión tanto na docencia como na dirección de investigacións. Do seu éxito como docente —laboría á que nunca renunciou nin para desfrutar dun ano sabático— dá boa proba o aprecio que sucesivas promocións de escolantes lle tributaron ano tras ano, ata a chegada da súa *jubilatio* administrativa. Como inspirador de investigacións, plasmada na dirección de teses de licenciatura e de doutoramento, a súa pegada deixouse notar de forma especial en catro campos: a) a transición ao liberalismo, con especial atención ás ideoloxías políticas en conflito, con teses como as de Xosé Ramón Veiga (*O conde de Pallares e o seu tempo, 1828-1908. Política, ferrocarrís e agrarismo en Galicia*), que abriu rumbos novos para a comprensión do clientelismo político; b) o estudo da vida política en Galicia, como a tese de Emilio Grandío (*La CEDA en Galicia 1931-1936*), que tivo continuidade na guerra civil e franquismo, e librou da condición de tabú o achegamento á represión posterior ao golpe de Estado de 1936, da que podería ser exemplo a tese de María Xesús Souto sobre *La represión franquista de Lugo*; c) a historia cultural e da comunicación, con notoria influencia intelectual, directa ou indirecta, en investigacións realizadas tanto coas ferramentas da historiografía como da historia literaria ou da comunicación, e d) estudos biográficos de figuras importantes da historia eclesiástica, como son as teses de José L. Mínguez, *Quiroga Palacios no seu tempo*, e de Xosé R. Rodríguez Lago, *A Iglesia de Galicia no franquismo*.

Estes trazos da súa biografía intelectual ficarían mancos sen unha referencia á presenza que o profesor Xosé Ramón Barreiro tivo nas máis importantes institucións da cultura galega. Alén do seu protagonismo no Centro de Estudos Xacobeos ou da xestión, durante algúns anos (1979-1983), do Instituto de Estudos Galegos Padre Sarmiento (CSIC), pertenceu desde tempos mozos ao Padroado Rosalía de Castro e foi electo moi cedo como académico correspondente da RAG. Ao ano seguinte de se licenciar na Universidade de Santiago, incorporouse ao seu corpo docente nas áreas de Historia moderna e contemporánea, acadando a condición de profesor adxunto numerario en 1984 e de catedrático de historia contemporánea de Galicia en 1987. Na Facultade de Xeografía e Historia foi decano (1985-1986) e tamén vicerreitor de política cultural da USC (1990-1991), acabando o seu percurso universitario como profesor emérito.

Fóra dos muros da Universidade, foi electo membro no cupo de “persoeiros de prestixio” do Plenario do Consello da Cultura Galega, formando parte da institución

desde a súa fundación en 1983 ata 2013. No seu seo participou activamente na organización de grandes congresos, dedicados a figuras senlleiras como Rosalía de Castro, Otero Pedrayo ou o Padre Sarmiento, na dirección da Ponencia ou Sección de Historia e tamén na coordinación (con Ramón Villares) de obras colectivas, como a dedicada aos *Símbolos de Galicia* (Consello da Cultura Galega, 2007).

Esta aposta institucional define toda unha biografía intelectual, que, durante moitos anos, tiven a honra de compartir, da que me gustaría subliñar a súa contribución para sentar as bases, hai máis de corenta anos, do Departamento de Historia Contemporánea da USC, hoxe constituído por dúcias de persoas que se formaron como investigadores e docentes nun clima de respecto intelectual e de estímulo do esforzo e do talento. E debo engadir que, alén do universitario, do docente e do investigador, na biografía de Barreiro alentaba tamén un cidadán consciente de que pertencer a unha nación-cultura como Galicia comportaba paixón e compromiso, vontade de adoptar un ideal, forza para defendelo e decisión de transmitilo aos seus coetáneos e aos seus herdeiros. Así lle foi recoñecido polos seus colegas e discípulos nun libro-homenaxe coordinado por Xosé Luís Axeitos, Emilio Grandío e Ramón Villares (*A patria enteira*, Consello da Cultura da Galega/Real Academia Galega/Universidade de Santiago de Compostela, 2008) e con distincións como as outorgadas polos Premios da Crítica (Vigo) en diversas ocasións, a Medalla Castelao en 1991 (Xunta de Galicia) ou o Premio Trasalba en 2010 (Fundación Otero Pedrayo). Pero o recoñecemento máis persoal do seu compromiso público quizais estea nos versos do académico e poeta Salvador García-Bodaño, compostos para o seu libro-homenaxe *A patria enteira*, cos que quero encerrar esta nota necrolóxica:

...un vivir xeneroso e destemido
 baixo o ondear amoroso da bandeira
 que clama por un pobo redimido.
 Con Beatriz e con Álvaro á beira,
 sente o ser da nación a el fundido.
 E acolle na súa alma a patria enteira.

DARÍO XOHÁN CABANA YÁÑEZ, POETA

IN MEMORIAM

Xavier Senín

Darío Xohán Cabana naceu na casa Vella da Inés, na parroquia de Roás (Cospeito), no mesmo corazón da Terra Chá, o 19 de abril de 1952. Primoxénito dos cinco fillos dos labregos Ricardo Cabana Ben e Damiana Yáñez Chao, principiou o bacharelato no Instituto Masculino de Lugo, onde recibiu clases de lingua e literatura galegas non regradas e impartidas fóra do horario escolar polo profesor Xesús Alonso Montero. Foi precisamente na biblioteca do instituto onde, a finais de 1967 ou comezos de 1968, Darío, que daquela empezaba a escribir versos, viu por vez primeira a Manuel María:

Presentoumo de paso Alonso Montero, e todo quedou niso, sen máis conversación ca unhas palabras amables dun poeta consagrado a un rapaciño de quince anos que andaba tateando os seus primeiros versos. Tal foi, con outras palabras, o que de min lle dixo o meu profesor, e eu púxenme nervioso de máis para enfiar algo con xeito (*Vieiros*. En *Tempos Novos* (AELG), 6/X/2004).

Rematado o bacharelato, interrompeu os estudos e dedicouse a diversos traballos, primeiro en Madrid durante uns meses onde tratou a Raimundo Patiño, e en 1971 no Concello de Cospeito, etapa tras a cal viaxou por Galicia adiante vendendo libros galegos, no colectivo Amigos das Letras Galegas. Entre finais de 1971 e 1975 traballou en Edicións Castrelos con Xosé María Álvarez Blázquez, animador e activista cultural, un verdadeiro arqueólogo da literatura, en palabras de Freixanes. A furgoneta da editorial Castrelos, atendida por Darío, acudía a máis de 200 puntos de venda en feiras e mercados de toda Galicia, e moito tivo que ver o poeta de Roás na introdución dos libros galegos nos fogares e na posta en marcha de iniciativas como a colección O Moucho, unha das máis singulares da edición en galego. En palabras de Cabana, o tempo compartido canda Álvarez Blázquez serviu de “universidade e exemplo”, pois xunto a el proseguíu a súa formación, a cal non deixou de acrecentarse ao longo da súa vida. Aprendeu a

Darío Xohán Cabana / Xosé Castro

coñecer en profundidade os compositores medievais, o máis senlleiro da literatura galega e mesmo portuguesa e os poetas clásicos europeos.

O 12 de agosto de 1973 Darío Xohán Cabana coñeceu na Estación Marítima de Vigo a Amelia Outeiro Portela, de Bueu, con quen casou o 10 de febreiro de 1974, ano no que fixo o servizo militar nesa cidade, exercendo como padriños Manuel María e Saleta Goi, a súa muller, con quen o unía unha fonda amizade. Amelia Outeiro foi un pilar fundamental na vida de Darío Xohán Cabana, que o poeta recoñeceu en *Ábrelle a porta ao día*: “que sería de min sen ti á beira”. O matrimonio viu nacer unha filla, Alexandra, en 1975, apadriñada por Xosé María Álvarez Blázquez e a súa dona Mª Luísa Cáccamo, e en 1981 un fillo, de nome Martiño.

Xa en Lugo, dedicouse a vender libros a domicilio e outros labores de supervivencia, como el adoitaba dicir. Así, en 1978 traballou como corrector lingüístico d’*A Nosa Terra*, dirixida por Margarita Ledo, e en 1979 como colaborador desa publicación; de 1978 a 1982 foi liberado sindical da INTG; de 1983 a 1987, garda municipal no concello de Corcubión, etapa tras a cal retornou a Lugo, onde gañou por oposición unha praza de funcionario para se encargar da xestión do Auditorio Municipal. Con todo, pouco e pouco foise responsabilizando da preparación e xestión das publicacións institucionais. En novembro de 2007, por concurso oposición de promoción interna, pasou a ocupar oficialmente a praza de coordinador de publicacións do Concello de Lugo, labor que xa levaba desempeñando os catro anos anteriores e froito do cal resultaron un bo número de folletos, artigos e textos centrados en temas turísticos, históricos e culturais, así como gran cantidade de traducións. En boa parte destes traballos non consta a súa firma como autor. Ademais, dende 1987 e até o seu pasamento, responsabilizouse da realización diaria do encrucillado para *La Voz de Galicia*.

A partir de 1996 instálase nunha casa de labranza de Romeán, na que residiu até os seus derradeiros días.

O seu fondo compromiso coa lingua e a identidade cultural e política galegas atravesou unha produción creativa que arrincou no eido da poesía baixo o acubillo de Manuel María, o seu guía na vida e na obra, segundo confesa na autobiografía incluída na web da Asociación de Escritoras e Escritores en Lingua Galega.

A obra literaria de Darío Xohán Cabana é inmensa. Salientan sobre todo os seus dotes para a poesía, cunha mestría excepcional para os versos clásicos, desde os populares até os sonetos. Neste eido, o seu labor arrinca con *Home e terra* (1970), publicado por Manuel María na súa colección Val de Lemos, onde compartiu espazo con poetas como Lois Diéguez, Celso Emilio Ferreiro, Neira Vilas e o propio Manuel María. A seguir, ademais das súas múltiples colaboracións en obras colectivas, chegarían unha ducia e media ben cumprida de obras que saíron

das súas mans: *Romanceiro da Terra Chá* (Castrelos, colección Pico Sagro, 1973), *Mortos porque Galicia viva* (Roi Xordo, 1974), *Ábrelle a porta ao día* (Edicións do Castro, 1981), *Amor e tempo liso* (Sotelo Blanco, 1987), *Cantigas de amor vilao* (Galaxia, 1987), *Patria do mar* (Ir Indo, 1989), ou a derradeira, *Cabalgada na brétema* (Galaxia, 2006). En 2003, Edicións Xerais de Galicia saca do prelo *Vinte cadernos: Poemas 1969-2002*, unha escolma de toda a súa poesía. A prologuista, Moncha Fuentes, afirma que a inmensa obra de Darío trata “dunha loita permanente, dun valado ergueito contra a morte e o esquecemento, realizado coas verbas máis fermosas e atroces dunha lingua única”. Así mesmo, é autor de varias antoloxías de poesía galega e algúns dos seus poemas foron musicados e cantados por Amancio Prada, Suso Vaamonde, Fuxan os Ventos e A Quenlla.

Pero Darío non se limitou a escribir poesía, senón que é autor dunha ducia de narracións. A súa primeira mostra neste xénero foi *Noticias dunha aldea* (Castrelos, colección O Moucho, 1973), tras a cal publicaría a novela *Galván en Saor* (Premio Xerais 1989), enraizada na tradición literaria medieval e na materia de Bretaña e con ecos cunqueirianos, da que se levan publicadas 23 edicións). É autor tamén de títulos como *Fortunato de Trasmundi* (Xerais, 1990), *Vidas senlleiras* (Xerais, 1992), *O cervo na torre* (Premio Xerais 1994), *Morte de rei* (Xerais, 1996) ou *Mitos e memorias* (Xerais, 2003), nas que, como é común na súa produción narrativa, acada unha perfecta fusión do histórico e o imaxinario.

Tamén quixo implicarse no mundo da xente nova, de aí que escribise unha boa presa de libros para a rapazada: *As aventuras de Breogán Folgueira* (Xerais, 1990), *O avión de Cangas* (Xerais, 1992), *As viaxes do príncipe azul* (Galaxia, 1993), *O castrón de ouro* (Premio O Barco de Vapor 1993), *Inés e a cadela sabia* (Edebé-Rodeira, 2000).

Da súa obra forman parte tamén ensaios de carácter divulgativo e histórico, como por exemplo, *Xosé María Álvarez Blázquez: vida e obra* (2008) ou *Guía da provincia de Lugo* (1998), este último en colaboración coa súa filla Alexandra.

A súa firma está tamén presente en numerosas obras colectivas, entre as que salientan as dedicadas aos festivais de poesía do Condado e ás homenaxes a autores como Fiz Vergara Vilariño, Ánxel Fole, Antonio Machado, Alexandre Bóveda, Urbano Lugrís, Celso Emilio Ferreiro, Moncho Reboiras, así como ás Irmandades da Fala. Amais, consciente da importancia da literatura para mudar o mundo, colabora en causas xustas como a homenaxe aos represaliados do franquismo, contra a marea negra ou a Intifada. Innumerables son, así mesmo, os ensaios, prólogos, artigos, colaboracións de prensa, pregóns, poemas soltos e outras pezas de extensión reducida, pero non por iso de menor importancia, que exceden o alcance do presente texto.

Cunha produción de máis de cincuenta libros entre poesía, narrativa e tradución, podemos asegurar que Darío foi un dos escritores máis recoñecidos das nosas letras, sobre todo en certames de poesía, e non chegaría este espazo para dar conta de todos eles. Ademais dos galardóns xa mencionados liñas arriba, xa en 1969 gaña os seus primeiros premios literarios: o certame poético Eijo Garay, os Xogos Florais Minerva e os Xogos Florais de Friol. Os dous primeiros volve gañalos en 1970, e a eles hai que engadir os Xogos Florais Minho Galaicos e os Xogos Florais de Lemos.

Cóntanse tamén entre os seus galardóns: o Premio de Poesía da Terra Chá de 1972 con *Romanceiro da Terra Chá*; o Cidade de Ourense en 1982 por *A fraga amurallada*, e a edición correspondente a 1986 por *VIII fragmentos*; o Premio Celso Emilio Ferreiro do Concello de Santiago de 1983 por *Patria do mar*, e o de 1986 por *Amor e tempo liso*; o Cidade de Lugo en 1992 por *Vidas senlleiras*; ou o Martín Codax de 1994 por *Canta de cerca a morte*. En 1983, no 75º aniversario de *El Progreso*, logra o Premio Purificación de Cora polo artigo “Lugo dos mortos”.

Fundamental para a nosa cultura é o seu meritorio labor como tradutor, xa que conseguiu verter ao galego, con competencia, delicadeza e acerto, obras imprescindibles que forman parte do patrimonio literario da humanidade. Bo coñecedor das linguas románicas, o seu traballo calado e continuo confrontou a nosa literatura con obras clásicas mundialmente recoñecidas. Aos seus coñecementos hai que unirles mestría, sensibilidade poética e, por riba de todo, un traballo coitado, de ourive, para encaixar en verso propio o que xa está en verso, e todo dunha maneira maxistral. O que xurdiu foron novas obras mestras dun poeta que soubo enriquecer o idioma de seu. Nas súas palabras:

Todo poeta, se é bo poeta, crea a súa propia linguaxe, e a lingua xa non é exactamente igual despois del. Estes escritores (Dante, Petrarca...) déronlles ás palabras significados diferentes, polo que en galego tamén se poden habilitar novos significados.

No seu haber como tradutor cóntanse os seguintes títulos: o *Cancioneiro de Francesco Petrarca* (Xunta de Galicia, 1989); *A Divina Comedia* (Xunta de Galicia, 1990) e *Vida Nova* de Dante Alighieri (Espiral Maior, 1994); *Os tres mosqueteiros* de Alexandre Dumas (Xerais, 2000); *Antoloxía do Doce Estilo Novo* (Galaxia, 2004); *Os trobadores da Occitania* (Edicións da Curuxa, 2011); e *Xácome o fatalista* de Denis Diderot (Galaxia, 2021). Non satisfeito co seu traballo, acomete unha revisión en profundidade que nalgún caso chega a ser unha nova tradución, labor do que resulta o seu *Cancioneiro* de Petrarca de 2012, ao considerar que a primeira edición de fins dos oitenta non era digna do poeta nin da lingua galega, e en

2014 *A Divina Comedia*, ambas as dúas editadas en Edicións da Curuxa, empresa dirixida polo seu fillo Martiño.

En 2013, con motivo do Día Internacional da Tradución, a Asociación de Tradutores Galegos organizoulle unha homenaxe en Lugo, recoñecemento que se suma aos múltiples premios que recibiu: o Ramón Cabanillas en 1994 por *Vida Nova* de Dante; os da AELG á mellor obra traducida en 2012 polo *Cancioneiro* de Petrarca e en 2014 pola *Divina Comedia* de Dante. En 1988 esta obra, aínda inédita, acadara o Premio Otero Pedrayo nunha convocatoria especial que conmemoraba o centenario do patriarca das nosas letras; así mesmo, nese ano, foi merecente do Lois Tobío ao libro traducido por *As floríñas de San Francisco*.

Pero se callar un dos recoñecementos dos que se sentía máis oufano, polo que para el representaba como tradutor, foi a concesión da Medalla de Ouro do Concello de Florencia en 1991 pola súa tradución d'*A Divina Comedia*. Tamén tivo que ser moi emotivo para Cabana facer unha lectura da obra a carón da tumba de Dante, convidado polo Concello de Ravenna.

Asemade formou parte da súa actividade intelectual a participación no consello de redacción da revista *A Trabe de Ouro* desde a súa fundación, e mesmo buscou tempo para o contacto directo cos lectores e lectoras en asociacións culturais e colexios, e non só para falar da súa obra. A súa sólida formación autodidacta e ampla erudición levárono a disertar sobre moi diversos temas. Así, pronuncia varias conferencias por Galicia adiante sobre Manuel María en 2005, sobre Xosé María Álvarez Blázquez en 2008 e sobre Uxío Novoneyra en 2010. Ademais, en 1990 percorre varias cidades de Suíza para falar sobre Luís Pimentel; un ano despois fala en Rotterdam sobre Álvaro Cunqueiro e en 1995 pronuncia o Pregón do Día de Galicia en Euskadi.

Darío Xohán Cabana, a proposta de Ramón Lorenzo, Antón Santamarina e Francisco Fernández Rei, foi elixido académico numerario polo plenario da RAG para ocupar a cadeira que o seu íntimo amigo e mestre Manuel María deixara vacante á súa morte. Salientan os propoñentes “a enorme calidade literaria e lingüística da súa obra poética e narrativa e das súas traducións. O seu é o galego popular da Terra Chá, pero moi elaborado, o que o converte nun dos grandes escritores do século XX, nun clásico vivo”. Asemade, a Academia destaca “a súa constante entrega á causa da dignificación do galego (e de Galicia), o que fai que sexa un dos maiores construtores da patria que une a todos os galegofalantes”. O 22 de abril de 2006 tomou posesión como académico de número, co discurso de ingreso intitulado *De Manuel María a Ferrín: a grande xeración*, respondido por Xosé Luís Méndez Ferrín.

Outro aspecto destacable da vida de Darío Xohán Cabana é o seu compromiso coa política, un dos esteos importantes da súa vida. O seu pai era republicano e

comunista e tamén o seu padriño, irmán do pai. Un tío da súa nai foi tenente das milicias republicanas que defenderon Madrid. En decembro de 1968 ingresa na UPG, na que militou até decembro de 1981, ao ser derrotado o documento político, alternativo ao oficial, que elaborara e presentara no marco do III Congreso da formación. Un ano despois vinculouse a Galicia Ceibe. En 1983 produciuse unha ruptura na organización e el permaneceu vencellado ao grupo maioritario, liderado por Méndez Ferrín e García Crego. En 1992 asinou con Méndez Ferrín e outros doce camaradas o documento político titulado “Posición Soto”, e no proceso subseguinte acabou integrándose na FPG.

Sirva este percorrido pola súa traxectoria de homenaxe a un magnífico tradutor, poeta enorme, maxistral narrador, filólogo, erudito e admirable home de ben que dedicou a súa vida a engrandecer o país, que finou na súa casa de Romeán (Lugo), o 16 de novembro de 2021.